O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KUTUBXONASI
INV.№

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • www.uzas.uz • 2008-yil, 2-may • № 18 (3950)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ ИНСТИТУТИНИНГ НУКУС ФИЛИАЛИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Қорақалпоқ халқининг бетакрор санъати ва маданиятини янада равнақ топтириш, истеъдодли ёшларни миллий ва жаҳон санъатининг юксак намуналари руҳида тарбиялаш, уларнинг ижодий қобилият ва интилишларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва рўёбга чиқариш, замонавий театр ва кино, телевидение ва радио йўналишлари бўйича юқори малакали актёрлар ва санъатшунослик соҳасида мутахассисларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш мақсадида:

1. Ўзбекистон давлат санъат институтининг Нукус филиали (кейинги ўринларда Нукус филиали деб юритилади) ташкил этилсин.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши томонидан Нукус филиалининг ўқув биноси ва аудиторияларини санъат соҳасига хос ўқув-ижодий жараёнларнинг алоҳида талаблари асосида реконструкция қилиш ва таъмирлаш, унинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйича тегишли ишлар амалга оширилгани ҳамда ушбу ўқув даргоҳини Нукус шаҳри, Ҳурлиман қиз бахши кўчаси, 37-уйга жойлаштириши ҳақидаги таклифи маълумот учун қабул қилинсин.

3. Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги бир ой муддатда Нукус филиалининг ташкилий тузилмаси ва Низомини белгиланган тартибда ишлаб чиқсин ва тасдиқласин.

4. Нукус филиалида 2008 — 2009 ўқув йили учун бакалаврлар тайёрлаш бўйича жами 25 та — шундан 10 таси давлат грантлари ва 15 таси эса тўлов-контракт асосида — қабул квоталари белгилансин. Ушбу квоталар «Актёрлик санъати» таълим йўналишига — 15 та (6 та давлат гранти ва 9 та тўлов-контракт асосида) ва «Санъатшунослик» таълим йўналишига — 10 та (4 та давлат гранти ва 6 та тўлов-контракт асосида) миқдорида тақсимланиб, таълим жараёни қорақалпоқ тилида олиб борилиши белгилаб қўйилсин.

Келгуси йиллар учун қабул квоталари мазкур соҳа мутахассисларига бўлган реал талаб-эҳтиёж ва минтақанинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш истиқболидан келиб чиққан ҳолда, белгиланган тартибда амалга оширилсин.

5. Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши билан биргаликда бир ой муддатда:

2008 йил 1 сентябридан эътиборан Нукус филиалининг фаолияти ва ўқув жараёнини тўлақонли ташкил этиш бўйича тегишли чора-тадбирларни амалга оширсин;

белгиланган давлат таълим стандартлари ва таълим йўналишларига мувофиқ, филиални ўқув дастурлари ва режалари ҳамда дарсликлар, ўқув адабиётлари, шунингдек, ўқув-услубий ва норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан таъминласин;

ўқув биноси ва аудиторияларни, маҳорат синфлари, студиялар ва бошқа зарур хоналарни замонавий компьютер ва асбоб-ускуналар ҳамда махсус лаборатория анжомлари билан жиҳозласин;

Нукус филиали профессор-ўқитувчилар таркибини етук илмий-педагог кадрлар билан таъминлаш, Қорақалпоғистон Республикасининг санъат соҳасидаги етакчи олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасаларида фаолият юритаётган, юқори малака ва тажрибага эга бўлган мутахассисларни филиал ўқув жараёнига жалб этиш, шунингдек, ушбу даргоҳларда филиал учун мунтазам равишда ёш илмий-педагог кадрлар тайёрлаб бориш бўйича ташкилий-амалий ишларни йўлга қўйсин.

6. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги:

Нукус филиали фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ харажатлар учун зарур маблағларни ажратсин;

Маданият ва спорт ишлари вазирлигининг 2008 йилги тегишли харажатлар сметасига ўзгартиришлар киритсин.

7. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ш.Мирзиёев зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти **И.КАРИМОВ**

Тошкент шаҳри,
2008 йил 28 апрел.

ОРЗУЛАР УШАЛДИ

Қарорни ўқиб

Сўнгги йилларда баркамол авлодни вояга етказиш, келажагимиз ворислари бўлган ёшларнинг ҳар томонлама етук, малакали шахс бўлиб улғайишлари йўлида ҳукуматимиз ва Президентимиз томонидан улкан ишлар амалга оширилаётганининг гувоҳи бўлиб турибмиз. Президентимизнинг матбуотда эълон қилинган "Ўзбекистон давлат санъат институтининг Нукус филиалини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори фикримизнинг яна бир ёрқин далилидир.

Бу қарорни қорақалпоқ халқи, маданият ва санъат намояндалари зўр қувонч билан кутиб олдилар. Фақат маданият ходимлари учун эмас, бутун қорақалпоқ халқи учун кўпдан кутилган орзунинг амалдаги ифодаси бўлди бу қарор. Ойимхон Шомуротова, Отажон Худойшукуров каби бетакрор санъаткорлар ҳам Нукус шаҳрида шундай санъат маскани бўлишини орзу қилган эдилар. Бу орзунинг ушалишини кўриш Байрам Матчонов, Тамара Дошумова, Гулбарчин Сиримбетова каби ўнлаб санъат дарғаларига ва юзлаб ёш ижодкорларга насиб этди.

Азалдан ўзининг миллий анъаналарига, қадриятларига, бебаҳо ёдгорликларига, юксак истеъдодли санъаткорларига эга бўлиб келган қорақалпоқ халқининг маданияти ва санъати истиқлол йилларида янада гуллаб-яшнади. Биринчи қорақалпоқ операси, биринчи балети саҳнага қўйилди, биринчи бадиий филми яратилди. "Айқулаш жулдизлари" ансамблининг довруғи чет элларга таралди.

Қорақалпоқ замини фарзандлари, опера санъатимизни жаҳоннинг энг нуфузли саҳналарида намойиш қилаётган Муяссар Раззоқованинг, етук опера хонандаси Кенгесбой Сержановнинг номини бугун фақат бизда эмас, чет элларда ҳам мутахассислар ва мухлислар ҳавас билан тилга олаётганлари қалбларимизни фахр туйғуларига тўлдиради. Ёшларимизга кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрлик ҳақида ҳам алоҳида тўхталгимиз келади. Зеро, бугун маданиятимиз ва санъатимизнинг барча жабҳаларида ёшларга кенг йўл очилган, улар билим ва малакаларини оширишлари учун барча шарт-шароитлар яратиб берилган. Ёш истеъдодли хонандалар Махсет Утемуратов ва Сарвиноз Анначулованинг "Ниҳол" мукофоти билан тақдирланишлари Юртбошимизнинг ёшларга кўрсатаётган ғамхўрликлари далилидир.

Нукус шаҳрида санъат институти филиалининг очилиши эса, шубҳасиз, бундай ёшларимиз учун имкониятлар эшигини янада кенг очади. Профессионал санъат турлари тараққий этади.

Президентимизнинг қорақалпоқ халқига оталарча ғамхўрлиги халқларимиз ўртасидаги дўстлик ришталарининг янада мустаҳкамланишига асос бўлди. Айни пайтда вазирлигимизда ўқув филиалининг ташкилий ишлари бўйича қизғин тайёргарлик ишлари кетмоқда. Ўйлайманки, мазкур қарорнинг ижобий самараси тез орада кўзга ташланади.

Қалбай ТУРДИЕВ,
Қорақалпоғистон Республикаси маданият ва спорт ишлари вазири вазифасини бажарувчи

ИСТИҚБОЛ МАСЪУЛЛИГИ

Президентимиз Ислом Каримов томонидан мамлакатимизда Ёшлар йили деб эълон қилинган 2008 йилнинг салкам тўрт ойи ортда қолди. Давлатимиз раҳбарининг қарори билан тасдиқланган «Ёшлар йили» Давлат дастури тадбирларини амалга ошириш мақсадлари учун 1,5 триллион сўм ажратиш назарда тутилган.

Ана шу далилнинг ўзиёқ мазкур Дастур том маънода ёшларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлаш, уларнинг манфаатлари ва ҳуқуқларини ҳар томонлама ҳимоя қилишни янада юксак босқичларга кўтаришга йўналтирилганидан далолатдир. Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла ОРИПОВ ёшларга давлат ва жамият томонидан кўрсатилаётган изчил эътибор ҳамда ғамхўрликнинг туб моҳияти, ҳаётий-фалсафий жиҳатлари ҳақида қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Ўз авлодига, зурриётига эътибор туйғуси табиатга ҳам, жамиятга ҳам хосдир. Одатда, табиат бу миссияни инстинкт, ирсият талабига мувофиқ бажаради. Яъни, қуш тухумдан бола очади ва полапонига яшаш учун зарур жамики кўникмаларини ўргатади. «Қуш инида кўрганини қилади», деган нақл ҳам шундан қолган бўлса, ажаб эмас.

Жамоа бўлиб уюшган инсон болалари эса ўзи каби инсонни тарбиялаб, вояга етказади. Одамзод ҳам — табиатнинг бир бўлаги сифатида — ирсиятга қанчалик тобе бўлмасин, мустақил тафаккур билан иш кўргани боис, янги авлодни ўзига мос келадиган дунёқараш асосида тарбиялайди. Шу маънода, какку боласидан бургут чиқмаслиги аниқ, лекин инсон ўз зурриётига ўзи хоҳлагандек, орзу-ният қилганидек таълим-тарбия бериш имконияти ва салоҳиятига эга.

Дунёда инсофли, диёнатли, эртасини ўйлайдиган миллат борки, ўз болаларининг тарбиясига ўта жиддийлик билан ёндашади, уларни турли тазйиқ-таъсирлардан муҳофаза қилади. Японияга сафарим чоғида ўша юрт арбоблари, шоир-ёзувчилари билан суҳбатлашиш имкони туғилган эди. Мен уларга шундай савол бергандим: «Дунёдаги энг замонавий техника-технологияларни ўзлаштирибгина қолмай, бу борада эътирофга сазовор янгиликлар ҳам яратган ва шу тариқа жаҳон бозоридан мустаҳкам ўрин, юксак мавқе эгаллаган Япониядек илғор мамлакат халқининг бу ҳаётда нима ғамию нима ками бор?».

Маълум бўлишича, ҳатто, тараққиёт чўққиларини забт этган японлар ҳам ёшлар тарбиясидан ташвишу хавотирда экан — бугунги япон ёшларининг миллий қадрият ва анъаналарни унутиб, ғарбнинг бетайин мусиқаси ва санъатига оммавий равишда берилиб кетаётгани ўз халқи ва Ватани истиқболи учун қайғураётган япон миллатпарварларини жиддий безовта қилаётган экан.

Шундай суҳбатлардан кейин мен ўзимда чуқур қониқиш ҳиссини туйдим. Дарҳақиқат, Ўзбекистонимиз мустақилликка эришган дастлабки кунларданоқ Юртбошимиз Ислом Каримов асрлар давомида топталган қадриятларимизни тиклаш баробарида, асосий эътиборни ёш авлод таълим-тарбиясига қаратди.

Унутилиш остонасига келиб қолган тилимизга истиқлол арафасида давлат тили мақоми берилди. Миллатнинг, мустақил давлатнинг биринчи белгиларидан бўлган она тилини пухта эгаллаш баробарида, жаҳон тамаддунидан ортда қолмаган ҳолда, бошқа тилларни ҳам ўрганиш, компьютер техникаси, ахборот-коммуникация технологияларини чуқур ўзлаштириш, жисмонан ва маънан соғлом, миллий ҳамда умуминсоний қадриятларга садоқат руҳида камолга етиш, мухтасар айтганда, дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслик — ёшларимиз олдидаги муҳим мақсад-вазифалар этиб белгиланди.

Давоми иккинчи бетда.

ЁШ КУЛОЛЛАР КЎРГАЗМАСИ

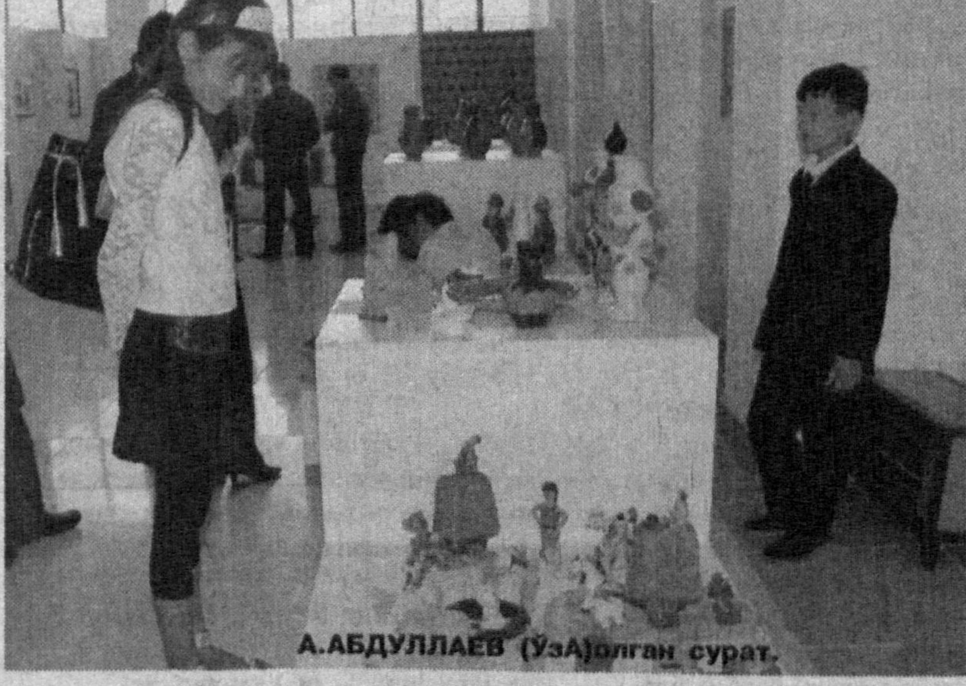

А.АБДУЛЛАЕВ (ЎзА)олган сурат.

Пойтахтимизнинг Маданият ва санъат кўргазмалар залида ёш кулолларнинг республика кўргазмаси бўлиб ўтди. Кўргазмада Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятларда фаолият юритаётган ҳамда жойларда ўтказилган вилоят босқичларида ғолиб деб топилган ёш кулолларнинг 300 дан зиёд сара асарлари намойиш этилди. Тадбирдан мақсад ёшларимизда қадимий миллий анъаналаримиз, қадриятларимизга муҳаббатни ошириш, ота-боболаримиз яратган буюк меросни асраб-авайлаш, "устоз ва шогирд" анъаналарига асосланган ҳолда, улар ижодига рағбат уйғотишдан иборатдир.

Ёш кулолларнинг асарлари услуб ва мавзу жиҳатидан бир-бирини такрорламайди. Юсуфжон Мавлонов яратган "Карвон" декоратив тўплами ўзига хослиги, миллий жозибаси билан томошабинларда катта таассурот қолдирди. Оилавий кулоллар сулоласининг ўн бешинчи вакили Улуғбек Абдуваҳобов ва Ўткир Асроровнинг кулолчилик асарларида буюк аждодларимизга ҳурмат-эҳтиромни кўрамиз.

Ҳакамлар ҳайъати Ўзбекистон халқ устаси Акбар Раҳимов раислигида ижодий ишларни қуйидагича баҳоладилар: Тошкент шаҳридан Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти талабаси Юсуфжон Мавлоновга биринчи, Самарқанд вилояти, Ургут туманидан Иномжон Облоқуловга иккинчи, Бухоро вилояти, Ғиждувон туманидан Обиджон Нарзуллаевга учинчи ўрин берилди. Ғолибларга Маданият ва спорт ишлари вазирлиги ҳамда республика Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар илмий-методик марказининг диплом ва совғалари топширилди.

Қашқадарё вилоятидан Рустам Музаффаров, Фарғона вилоятидан Бунёд Юсупов, Хоразм вилоятидан Оғабек Раҳимов, Тошкент шаҳридан Бахтиёр Содиқов, Улуғбек Абдуваҳобов, Жиззах вилоятидан Ҳасан ва Ҳусан Мадраимовлар, Тошкент вилоятидан Муроджон Баҳромов турли номдаги совринларга ҳамда республика "Камолот" ЁИҲ Марказий кенгашининг махсус совғаларига сазовор бўлдилар.

К.Ҳайдарова (Сирдарё), М.Хабиев (Тошкент) Ўзбекистон оқсоқоллар кенгаши ва "Маҳалла" жамғармасининг совринлари билан тақдирландилар. Шунингдек, М.Набиев, Ғ.Илҳомов, М.Нашванова, Б.Саидов, Е.Комаровалар Бадиий академиянинг махсус совға ва дипломларини қўлга киритдилар.

Эътироф

ЖОНЛИ ИЖРОГА НЕ ЕТСИН!

Катта саҳнага чиқишнинг, халқ кўнглига йўл топишнинг ўзи бўлмайди. Икки кун, баъзан ундан-да кўп концерт бериш хонандадан катта меҳнат ва масъулият талаб қилади. Концерт дастурининг салмоғи, савияси концерт ташкилотчисидан тортиб, либос усталарию рақкосаларгача, саҳна безакчисидан тортиб бошловчию (конферансье) техник ходимларгача бирдай боғлиқ. Ана шу ижодий ҳамкорлик, фикрлар уйғунлиги бўлган жойда концерт дастури яхши ўтиши табиий.

Истеъдодли хонанда Дилшод Раҳмоновнинг "Туркистон" саройида бўлиб ўтган яккахон концерт дастури бу фикрларнинг ҳаққонийлигини яна бир бор исботлади.

Дилшод Раҳмонов, худди 2006 йилдагидек, бу сафар ҳам мухлисларига ранг-баранг, сермазмун қўшиқлар гулдастасини туҳфа этди. Унинг имконияти кенглиги, ижро маҳорати, саҳнадаги хатти-ҳаракатлари, қўшиқларни берилиб куйлаши барчага хуш ёқди. Энг муҳими, хонанда барча қўшиқларини жонли ижрода тақдим этди. Шу куни концерт залига тўпланганларнинг ҳаммаси бир овоздан "Жонли ижрода концерт ўтказса бўлар-кан-ку", деганлари аниқ. Зеро, бу уларнинг бетиним олқишларидан, мамнун чеҳраларидан сезилиб турди.

Матлуба ТЕМУР ҚИЗИ

УШБУ СОНДА:

Аёл ҳаётимиз чироғи
Оддийликдан ҳикмат излаб
Руҳи ўзбек, исми ҳам...
Бир кишилик гурунг
Пешонага битилган қисмат

САНЪАТГА ОШУФТА ХАЛҚ

Аввал хабар қилинганидек, 22-25 апрел кунлари Қашқадарё воҳасида "Ўзбеккино" Миллий агентлиги, вилоят ҳокимлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги ҳамкорлигида "Ўзбек миллий киноси санъати кунлари" бўлиб ўтди. Бундай анжуманлар жорий йилда республикамизнинг барча вилоятларида ўтказилиши кўзда тутилган.

Анжуманнинг бошланиши муносабати билан вилоят ахборот кутубхонасининг марказий залида оммавий ахборот воситаларининг ходимлари учун матбуот конференцияси бўлиб ўтди. Агентлик раиси Аъзам Исҳоқов йиғилганларнинг саволларига жавоб берар экан, мустақиллик йилларида мамлакатимизда миллий кино санъати ривожига берилаётган эътибор, бугунги ўзбек киноси борасида тўхталиб, мухлисларга манзур бўлган "Эркак", "Дилхирож", "Феллини", "Орзу ортида", "Чашма", "Йўл бўлсин", "Ўтов" каби бадиий филмлар хорижда ҳам ўз томошабинларини топаётганлигини алоҳида таъкидлаб ўтди.

— Бу филмлар муваффақиятининг сири ҳаваскорларнинг эмас, балки мактаб кўрган маҳоратли режиссёр, оператор ва кинодраматургнинг ижодий ҳамкорлигидир, — деб таъкидлади нотиқ.

Маросимнинг тантанали очилишига бағишланган байрам Қарши давлат университетининг Ёшлар марказида бошланди. Қашқадарёлик ёш истеъдодларнинг театрлаштирилган томошалари тадбирга байрамона кайфият бахш этди. Ўзбекистон халқ артисти Ёдгор Саъдиев томонидан ижро этилган мумтоз қўшиқлар, Ўзбекистон халқ артисти Санъат Девоновнинг эндиликда афсонавий кинога айланган "Мафтунингман" бадиий филмидаги машҳур қўшиғига мухлислар жўр бўлишди.

Давоми бешинчи бетда.

"АСАКАБАНК": ишонч, унум, даромад!

"ҒАЛЛАБАНК": сиздан ҳаракат, биздан баракат!

ИСТИҚБОЛ МАСЪУЛЛИГИ

Бошланиши биринчи бетда.

Шу мақсадда ёшларимизга ҳар томонлама эътибор ва ғамхўрлик кўрсатишдек эзгу ният ижобати учун барча имкониятлар ишга солинди.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, таълим соҳасидаги бошқа қонун ҳужжатлари асосида халқ таълими, олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими тизимларида чинакам салмоқли ҳамда самарали ислоҳотлар бошланди ва давом этаётир. Янгидан-янги лицейлар, коллежлар барпо этилиб, уларнинг замонавий, шинам бинолари зарур асбоб-ускуналар ва жиҳозлар билан таъминланди. Ёшларимизнинг иқтидори, қобилияти, интеллектуал салоҳиятини юксалтириш, уларни жисмоний чиниқтириш мақсадида кўплаб маданият масканлари, санъат кошоналари ва спорт иншоотлари бунёд этилди.

Ана шу хайрли саъй-ҳаракатлар аллақачон ўз мевасини бермоқда. Президентимиз таъкидлаганидек, Мустақилликка эришган кунимиз мактабга борган фарзандларимиз айни вақтда рўзғор тебратадиган даражага етдилар, Истиқлол тенгдошлари эса балоғат ёшини қаршилаб, паспорт олдилар.

Бугун — юртимизнинг олис-яқин ҳудудларида бўладими, катта-кичик ташкилоту корхоналардами ва ҳатто, Ўзбекистондан ташқарида, хорижий мамлакатлардаги элчихоналаримиздами — барча жойларда ва жабҳаларда янги даврнинг неча юз минглаб ёш миллий кадрлари эл-юртимизнинг ишончи ва таянчига айланиб бормоқда.

Президентимизнинг саъй-ҳаракатлари ва раҳнамолигида ўзбек кураши ўзининг юксак мақомини топди ҳамда жаҳонга чиқди. Ҳозирги кунда 102 давлатда миллий кураш федерациялари мавжуд.

Буларнинг барчаси, албатта, кишига чексиз ғурур ва ифтихор бағишлайди.

Мен бугунги фарзандларимизга боқиб, дилимдан қувонаман. Бизнинг ўспиринлик йилларимиз радиоаппаратни кўрса анграйиб, кўп қаватли иморатга кўзи тушганда анқаядиган даврларга тўғри келган. Ҳозирги ёшларимиз хоҳлаган юрт вакили билан хоҳлаган тилда гаплашиб, интернет орқали жаҳон билан тиллаша олади. Энг муҳими, ёшларимиз миллий қадриятларимиз, унутилмас гўзал анъаналаримиз оғушида камолга етмоқдалар. Уларнинг маънавий-маданий савияси ҳавас қилгулик даражада юксалиб бормоқда.

Юртбошимизнинг бу борадаги изчил сиёсати, фикру зикри, ўй-хаёли, саъй-ҳаракатлари замирида ягона мақсад ўз ифодасини топган — миллатни баркамол қилиш. Олис тоғлар бағрида қад кўтарган кўркам коллеж биноларини кўрганда, хаёлимдан ўйларимни алғов-далғов қиладиган нашидали фикрлар ўтади: қаранг, бир адир нарида қўй боқиб юрган чўпоннинг боласи мана бу коллежга қадам босганда, бутунлай бошқа одамга айланиб кетади-ку! У энди компьютер сир-асрорини эгаллайди, айни чоғда, Алпомиш бобосини ҳам унутмайди.

Бундай манзараларни тараққий этган узоқ юртларда бор, деб эшитар эдик. Бироқ, жаҳон цивилизацияси техник-технологик жиҳатдан ҳар қанча тараққий этмасин, бизнинг йигит-қизларимиз, авваламбор, ўзбек фарзанди — буюк соҳибқирон Амир Темур набираси, бетимсол мутафаккир Алишер Навоий, мунажжим Мирзо Улуғбек издоши бўлиб қолаверадилар.

Юртимиздаги бу улкан ўзгаришлар, халқимиз, айниқса, ёш авлод онгу тафаккурида кечаётган янгиланишлар ўз-ўзидан юз бераётгани йўқ, албатта. Булар — ҳар томонлама чуқур ўйланган ислоҳотларнинг ва пировардида, юксак тарбиянинг натижаларидир.

Ҳар қандай шахс ўз ҳаётий мақсадлари, орзу-интилишлари йўлида энг камида қуйидаги икки буюк туйғу, улуғвор тушунчаларга доимо таянмоғи шарт деб ўйлайман: уларнинг бири — ВАТАНПАРВАРЛИК, яна бири эса ФИДОЙИЛИКдир. Ватанни тама билан севиб бўлмайди. Ахир, онадан фарзанд ўз садоқати ва меҳри учун бадал талаб қилиши мумкинми!? Фидойилик ҳам айнан шу — тамасиз, бегидир муҳаббат ва садоқатдан бошланади.

Мозийга назар ташласак, бу фикрларимизни исботлайдиган улуғ ҳаётий мисоллар ниҳоятда бисёр. Алалхусус, Ватан озодлиги учун жонини фидо қилган қанчадан-қанча боболаримизнинг азиз номларини доимо фахр-ифтихор билан ёдга оламиз. Чингизийлар бостириб келганида, ҳатто имтиёз берса ҳам, шаҳрини ташлаб кетмаган Нажмиддин Кубро юрт байроғи дастасини маҳкам чангаллаб ҳалок бўлган экан.

Ҳақиқатнинг катта-кичиги йўқ, дейдилар. Бу — тўғри. Ҳақиқатнинг ҳужайраси, қон гуруҳи бир хил, ўзгармасдир. Бироқ ҳақиқатнинг миқёсида, гўёки бир томчи сув билан уммон нисбати янглиғ, муайян тафовут мавжуд. Ҳаётда учраб турадиган айрим кутилган ва кутилмаган воқеа-ҳодисалардан фарқли ўлароқ, инсоният беҳад катта кўламдаги тарихий ҳақиқатни қарор топтириш билан машғул.

Бу буюк ҳақиқатнинг исботи сифатида Ўзбекистонимизда улкан бунёдкорлик ишлари тинимсиз давом этаётир — ҳар бир кун янги иморатга ғишт қўйилаётир, ҳар сония ниҳол экилаётир... Муҳтарам Президентимизнинг дастуриламалга айланган мазкур ҳикматли гаплари айни шу ҳаққонийликни далолат бериб турибди: "Биз ҳеч қачон ҳеч кимдан кам бўлмаганмиз, кам эмасмиз, кам бўлмаймиз ҳам". Ёхуд: "Фарзандларимиз биздан кўра билимли, кучли, доно ва, албатта, бахтли бўлишлари шарт".

Жорий йил юртимизда «Ёшлар йили» деб эълон қилинди. «Ёшлар йили» Давлат дастурининг қабул қилиниши ва изчил амалга оширилаётгани замирида ҳам эзгу ниятлар мужассам.

Иншооллоҳ, ёш авлод бу улуғ ишонч ва буюк даъватни чин юракдан ҳис этгайлар.

Шукр, тўзонларда қолмадим сўлиб,
Келди хуш даврон ҳам
шавқларга тўлиб.
Энди рўпарамда набирам бўлиб,
Мардона, қад кериб турган ёшлигим.

Ғулом МИРЗО ёзиб олди.
ЎзА мухбири

Малик НАБИЕВ

Ўзбек маданияти ва санъати оғир жудоликка учради. Шу йилнинг 30 апрел куни Ўзбекистон Республикаси халқ рассоми, академик Малик Набиев 92 ёшида вафот этди.

Малик Набиев 1916 йилда Тошкент шаҳрида туғилди. Меҳнат фаолиятини 1937 йили П.Бенков номидаги Республика рассомлик билим юртида ўқитувчиликдан бошлади. 1958 йилдан умрининг охиригача Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университетида фаолият юритиб, юзлаб истеъдодли ёшларга тасвирий санъат сирларини ўргатди.

Атоқли рассом ўзининг кўп йиллик ижодий фаолияти билан рангтасвир санъати ривожига салмоқли ҳисса қўшди. Мусаввирнинг буюк тарихий шахслар ҳамда фидойи замондошларимизнинг сиймосини акс эттирган ёрқин асарлари маданий жамоатчилик томонидан кенг эътироф этилди.

Айниқса, рассом мўйқаламига мансуб "Спитамен қўзғолони", "Беруний портрети", "Тамарахоним", "Чўпон", "Шифокор Маҳмудова портрети", "Қурувчи" сингари асарлар ўзининг бадиий мукаммаллиги билан ажралиб туради.

Малик Набиевнинг ижоди мустақиллик йилларида юксак поғонага кўтарилди. Бу даврда у самарали ижод қилиб, Бобур, Фитрат, Усмон Носир каби улуғ ватандошларимиз образларини маҳорат билан яратди. Айниқса, 1994 йилда рассом томонидан яратилган буюк аждодимиз Соҳибқирон Амир Темур портрети нафақат тасвирий санъатимиз ривожида, балки маданий ҳаётимизда ҳам улкан воқеа бўлди.

Малик Набиев ўзининг бор истеъдоди ва маҳоратини халқимизнинг эзгу фазилатларини, Ватанга муҳаббат туйғусини ёрқин бўёқларда акс эттириш, миллий рассомчилик санъатини янги босқичга кўтаришга сарфлади. Унинг асарлари мамлакатимиз ва қатор хорижий давлатларда ўтказилган халқаро бадиий кўргазмаларда муваффақият билан намойиш этилди, нуфузли санъат музейлари хазинасидан муносиб ўрин эгаллади.

Устоз санъаткор ўзининг педагогик фаолияти давомида кўплаб ёш иқтидор эгаларини тарбиялаб вояга етказди. Унинг бетакрор асарлари, бир қатор дарслик ва ўқув қўлланмалари ёш рассомлар учун маҳорат мактаби бўлиб хизмат қилмоқда.

М.Набиевнинг маданиятимиз ва санъатимиз ривожига қўшган унутилмас ҳиссаси давлатимиз томонидан муносиб баҳоланди. У "Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби", "Ўзбекистон Республикаси халқ рассоми" фахрий унвонлари, "Буюк хизматлари учун" ордени ва бошқа юксак давлат мукофотлари билан тақдирланган эди.

Улкан ижодкор, меҳрибон устоз, камтарин инсон Малик Набиевнинг порлоқ хотираси халқимиз қалбида доимо сақланиб қолади.

И.КАРИМОВ, И.СОБИРОВ, Д.ТОШМУҲАМЕДОВА,
Ш.МИРЗИЁЕВ, Х.СУЛТОНОВ, Р.ҚОСИМОВ,
Т.ҚЎЗИЕВ, Ж.ИЗЕНТАЕВ

УМР ҲИКМАТИ

Инсон умрининг ўзи бир ҳикмат. Зеро, бу ҳаётда кимгадир умрнинг оппоқ дафтарини нурли битикларга тўлдириб яшаш, кимгадир бутун умр эзгу ўй, эзгу амаллар ёғду сочиб турган манзилларга интилиб яшамоқлик бахти насиб этади...

Куни кеча севимли шоиримиз Абдулла Орипов қўнғироқ қилиб қолдилар. Ҳол-аҳвол сўрашганимиздан сўнг, алланечук шикаста овоз билан шундай дедилар: "Бугун Малик акамизни боқий дунёга кузатдик... Улуғ инсон эдилар. Билсангиз, соҳибқирон Амир Темурнинг кўзимизга сингишиб қолган муборак сиймоси ана шу улуғ санъаткор истеъдодининг маҳсули. Бобомиз гўё жонли қиёфада намоён бўлиб тургандек..."

Абдулла ака Ўзбекистон халқ рассоми, портрет ва рангтасвир устаси, устоз Малик Набиевнинг ибратли ҳаёти, бизга мерос бўлиб қолган бетимсол ижод намуналарини эътироф этарканлар, кўз ўнгимдан атоқли санъаткор мўйқаламига мансуб асарлар бирма-бир ўта бошлади. Сал кам олтмиш йил бурун яратилган "Абу Райҳон Беруний" портрети, олтмишинчи йилларда чизилган "Спитамен қўзғолони", сўнгра "Бобур", "Фитрат", "Усмон Носир" ва яна ўнлаб замондошларнинг портретлари бир олам бўлса, истиқлол йиллари яратилган "Амир Темур" ва "Амир Темурнинг Тўхтамиш устидан ғалабаси" асарлари яна бир олам.

Тасаввур қилинг: ақл машъали билан минг йиллар бурун денгиз ортини ёритган Беруний сиймосини жонлантирмоқ учун улуғ ватандошимизнинг тафаккур оламига қай даражада ошно бўлмоқ ва уни қай даражада идрок эта олмоқлик талаб этилади. Қолаверса, шундай даҳо билан дардлашгандек бўлиб, ул зотнинг тафаккур зиёсидан баҳраманд бўлишга ҳавас уйғотгувчи туйғуни авлодлар қалбига жойлаш эҳтиёжи-чи?! Бунинг учун игна билан қудуқ қазигандек ўнлаб китобларни мутолаа қилиш, она тарихни шунчаки билишнин ўзигина камлик қилар. Эҳтимол, ўтмишимизнинг ёруғ тимсолларидан ўз қалбига нур индириш ва бу нурни ранглар жилвасида тасвир этиш санъати ҳам зарур бўлар.

Атоқли мусаввир қалбида улуғ аждодларимиз шавкатидан фахр-ифтихор ҳиссини туйиш шу қадар кучли бўлганидан Амир Темурдек буюк соҳибқирон суврати ва сийратини халқимизга манзур бўла оладиган даражада гавдалантиришга муяссар бўлди.

Бугунги авлод буюк бобокалонларимиз қиёфасини Малик аканинг узоқ йиллик машаққатли изланишлари, қалб ҳароратию тенгсиз истеъдоди билан яратган асарлари орқали тасаввур этадилар.

Мана шунинг ўзи учун ҳам бу улкан санъаткордан ҳар қанча миннатдор бўлсак, номини эҳтиром билан хотирласак арзийди. Зотан, бу асарлар яшар экан, уларни яратган санъаткор номи ҳам асло унутилмайди.

Мурод АБДУЛЛАЕВ

Истиқлол йилларида мамлакатимизда давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан бир қатор янги ахборот воситалари нашр этила бошланди. Шулар қаторида Адлия вазирлиги, Бош прокуратура, Конституциявий суд, Олий суд ва Олий хўжалик суди ҳаммуассислигида чоп этилаётган "Ҳуқуқ ва бурч" журналидир.

АЁЛ ҲАЁТИМИЗ ЧИРОҒИ

Мазкур нашр мамлакатимизда ҳуқуқий демократик давлат, очиқ фуқаролик жамиятини шакллантириш, одамларнинг ҳуқуқий билимини мустаҳкамлаш, суд-ҳуқуқ тизимини демократлаштириш йўлида олиб борилаётган кенг қамровли ислоҳотларни изчил ёритиш, аҳоли ўртасида ҳуқуқий билимларни тарғиб қилишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган. Журналнинг асосий фаолият йўналиши Президент Ислом Каримовнинг "Ўзбекистон Республикасида юридик журналлар тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қароридан, Юртбошимизнинг маърузаларида ўртага қўйилган вазифалардан келиб чиқади. "Биз шунчаки демократик жамият эмас, демократик одил жамият қурмоқчимиз,- деб таъкидлайди Ислом Каримов.- Адолат ва ҳақиқат ғояси ижтимоий ҳаётимизнинг барча соҳаларини қамраб олмоғи даркор. Адолат ва ҳақиқат ғояси қонунчилик фаолиятимизнинг замини, бош йўналиши бўлмоғи шарт".

Давлатимиз раҳбарининг фикрича, жамиятда қонун устуворлигини таъминлаш, шахс, оила, жамият ва давлатнинг ҳуқуқ ва манфаатлари муҳофазасини кучайтириш, аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва ҳуқуқий онгини ошириш, фуқароларни қонунга бўйсуниш ва ҳурмат руҳида тарбиялаш - чинакам демократик, ҳуқуқий давлат ва эркин фуқаролик жамияти барпо этишнинг мақсади, муҳим воситаси ва шартидир.

Ижодий фаолиятини шу мақсадлардан келиб чиққан ҳолда ташкил этган "Ҳуқуқ ва бурч" журнали қисқа вақт ичида ҳуқуқий нашрлар орасида ўз ўрни ва мавқеига, ўз ўқувчиларига эга бўлди. Унинг саҳифаларида эълон қилинаётган мақолалар моҳият эътибори билан жамият ҳаётининг деярли барча соҳаларини қамраб олади десак, муболаға бўлмайди.

Қуйида журналнинг шу йил март ойи сонида эълон қилинган СамДУ докторанти Ш. Ҳамраеванинг **"Гендер муаммоси ва уни ҳал этишнинг ўзига хос жиҳатлари"** сарлавҳали мақоласини эътиборингизга ҳавола этамиз.

Ривожланган мамлакатларда инсон эркинлигини ижтимоий, оилавий, шахсий ҳаётда ҳар томонлама таъминлашга муҳим аҳамият бериб келинаётгани бежиз эмас. Гендер муаммоси ана шундай долзарб масалалардан биридир.

Энг қадимги замонлардаёқ аёлларнинг эркаклар билан тенг ҳуқуқли экани қизғин баҳсларга сабаб бўлган. Жинслар ўртасидаги тенглик ҳақидаги ғояни биринчи бўлиб софист Антифонт ўз асарларида баён қилиб, шундай фикр билдирган: *"Табиат барчани, аёлни ҳам, эркакни ҳам тенг қилиб яратади, лекин инсонлар ўзларини тенгсиз ҳолатга солувчи қонунларни ўзлари бунёд этадилар"*. Шунингдек, софист Алкидам ва Ликофрон қарашларида ҳам табиий ҳуқуқлар тенглиги ва барча одамларнинг эркинлиги ҳақидаги фикрларни учратамиз. Ликофроннинг уқдиришича, фақат қонунларгина шахсий ҳуқуқларнинг кафолати бўлиши мумкин.

Тарихдан маълумки, меҳнат турлари ва санъат дастлаб аёл зоти томонидан кашф этилган, эркаклар эса уларни ривожлантириб, такомиллаштирган. Демак, ҳозирги замон цивилизациясининг ибтидосида аёл турган. Ўтмишда аёллар ҳукмронлиги давридан эркаклар салтанатига ўтиш хотин-қизларнинг жамиятдаги мавқеини ўзгартирди, аёллар фаолиятини фақат оила чегарасида белгилашга мойиллик кучайди. Аёллар ўз қобилияти ва истеъдодини ривожлантириш, намоён этиш ҳуқуқидан маҳрум бўлиб, оиладаги ўрни фақат фарзанд туғиб, уларни тарбиялаш билан чекланиб қолди. Оқибатда у эркак кишига моддий, маънавий, ижтимоий, маиший жиҳатдан қарам бўлиб яшай бошлади.

Ижтимоий тузумлар ўзгариши билан инсон ҳаётига бўлган муносабат ҳам ўзгариб, қонунсизлик, яъни қадр-қимматни поймол этиш каби кўплаб салбий ҳолатларга нисбатан норозилик туйғуси шакллана борди ва натижада адолат, аёл эркинлиги ҳуқуқини эътироф этиш ғоялари етила бошлади. Бу эса аёлларнинг ҳам эркин яшашга ҳақли экани, жамият тараққиётида ўз ўрнини топиши зарурлиги ғоясини вужудга келтирди.

1789 йилда француз файласуфи Ж. Кондорининг "Аёлларга фуқаролик ҳуқуқини бериш ҳақида"ги мақоласи чоп этилиб, унда аёл ҳам жамиятнинг аъзоси, ҳам миллатнинг бир қисми экани ҳақидаги фикрлар баён этилди. Шундан сўнг 1791 йили Олимпия де Гуж томонидан тайёрланган "Фуқаролик ва аёл ҳуқуқи декларацияси"да аёлларнинг эркин фикрлаши ва ўз фикрини билдириш ҳуқуқига эга экани очиқ эътироф этилди. Ушбу декларация аёллар ҳаракатининг биринчи манифести ҳисобланади.

Дарвоқе, инсон ҳуқуқлари ҳақидаги фан жуда қадимда пайдо бўлган бўлса ҳам, фақат демократия ва юқори маънавиятга эга давлатлардагина бу ғоя кенг ривожланган. Ҳар бир давлатнинг ички сиёсатига тегишли деб қаралган инсон ҳуқуқлари масалалари, жумладан, аёл ҳуқуқи ва аёлга нисбатан зўрлик ишлатиш ҳолатларига халқаро ташкилотлар ҳамда кенг жамоатчилик аралаша бошлади. 1948 йили БМТ Бош Ассамблеяси томонидан қабул қилинган "Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси"да эркак ва аёлларнинг тенглиги, зарур муҳим ижтимоий хизматлардан баҳраманд бўлиш, сиёсий ва иқтисодий қарорлар қабул қилиш, меҳнат қилиш ҳуқуқи ва меҳнат учун тенг ҳақ олиш, қонун билан ҳимояланиш борасидаги муаммоли соҳалар алоҳида ажратиб кўрсатилган. Ижтимоий-иқтисодий соҳаларда юзага келган бундай муҳит гендер тенглиги масаласига алоҳида эътибор билан қараш лозимлигини уқтиради.

Гендер — XX асрнинг 70-йиллари охиридан бошлаб кенг тарқалган феминистик атама бўлиб, бу тушунча аёл ва эркакларнинг характери, жинсига хос хислатлари, ҳаёт тарзи, фикр ва интилишларини ўзида акс эттиради. Гендер муайян ижтимоий-маданий қатламда, маълум тарихий даврда ташкил топади ҳамда тузилишига кўра фарқланади. Гендер, шу соҳа олимларининг фикрича, аёл ва эркак ўртасидаги муносабатларнинг жамиятдаги кўринишини акс эттиради, чунки улар жамиятда таркиб топади, яъни гендер — аёл ва эркакнинг ижтимоий ролини мазкур жамият қандай қабул қилишини кўрсатади.

Аёлларнинг эркаклар билан ҳақиқий тенглигига эришиш борасида қўлга киритилган муайян ютуқларга қарамай, ер юзида ҳамон уларнинг ҳуқуқлари чекланмоқда. Баъзи ҳолларда хотин-қизларнинг сиёсий ва ижтимоий ҳуқуқлари камситилмоқда. Жумладан, оилада қиздан кўра кўпроқ ўғилнинг таълим олишини афзал билиш, эрта никоҳлар, эрнинг хотинига нисбатан жисмоний зўрлик ишлатиши, эр қариндошларининг хотинга ёмон муносабати, аёл билан эркак ўртасида уй-рўзғор бошқаруви масъулиятининг тенг тақсимланмагани, ҳомиладор ёки ёш боласи борлиги сабабли ишга олмаслик каби ҳолларда аёл кишининг инсоний ҳуқуқлари бузилиши, афсуски, учраб турибди.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгандан сўнг қабул қилинган қонунларимизда аёл ҳуқуқларига инсон ҳуқуқининг алоҳида ажралмас қисми сифатида қарала бошланди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 46-моддасида: **"Хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлидирлар"** дея эътироф этилиши мамлакатимизда аёллар жамиятнинг фаол аъзоси сифатида барча соҳаларда кенг қамровли иштирок этишининг ҳуқуқий кафолати белгиланганидан далолат беради. Шунингдек, давлатимиз инсон ҳуқуқлари бўйича умумэътироф этилган халқаро ҳужжатларга, жумладан, 1995 йили "Хотин-қизлар ҳуқуқлари камситилишининг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисида"ги Конвенцияга қўшилиши ҳам мамлакатимизда хотин-қизлар масаласига жиддий эътибор берилаётганини кўрсатади. Юртбошимиз таъбири билан айтганда, **"Аёлларнинг жамиятдаги мавқеи ва ўрнини кўтариш бизнинг давлатчилигимизнинг устувор ва асосий йўналишларидан бирига айланди"**.

Дарвоқе, мамлакатимизда аёллар ҳуқуқларини кафолатловчи мустаҳкам ҳуқуқий асос яратилган. Ўзбекистон Республикасининг **"Хотин-қизларга қўшимча имтиёзлар тўғрисида"**ги Қонуни, 1997 йил 30 августда **"Тенг қийматли меҳнат учун ҳақ тўлаш тўғрисида"**ги халқаро конвенциянинг мамлакатимизда ратификация қилиниши, Президентимизнинг 1995 йил 2 мартдаги **"Ўзбекистон Республикаси давлат ва ижтимоий қурилишида хотин-қизлар ролини ошириш тўғрисида"**ги, 1999 йил 17 мартдаги **"Хотин-қизларнинг ижтимоий муҳофазасини кучайтиришга оид қўшимча чора-тадбир тўғрисида"**ги, 2004 йил 25 майдаги **"Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"**ги Фармонлари, шунингдек, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси ҳамда "Тадбиркор аёл" уюшмасининг "Ишсиз деб эътироф этилган хотин-қизлар учун ўқув курсларини ташкил қилиш тўғрисида"ги қўшимча буйруғи ва аёллар ҳуқуқига оид яна 60 дан ортиқ халқаро конвенция, битим ва шартномаларнинг имзолангани ушбу фикримизнинг ёрқин далилидир.

БМТнинг хотин-қизлар аҳволи бўйича комиссиясининг мақсадли тавсиясига кўра, миллий даражада қарорлар қабул қилиш жараёнида аёллар иштироки 30 фоиздан кам бўлмаслиги белгиланган. Бошқарувнинг ўрта ва юқори поғоналарида раҳбарлик лавозимларида аёллар сонини кўпайтириш мақсадида Олий Мажлиснинг XV сессиясида **"Сайловлар тўғрисида"**ги Қонуннинг 22-моддасига Ўзбекистон Республикаси икки палатали парламентига сиёсий партиялардан депутатликка номзодларни кўрсатишда аёллар учун 30 фоиз квота бериш тўғрисидаги ўзгартиш киритилиб, ҳозирги вақтда Олий Мажлис юқори палатаси — Сенатда аёллар 15 фоизни, Қонунчилик палатасида эса 18 фоизни ташкил этиши хотин-қизларнинг фуқаролик жамиятини шакллантиришдаги мавқеи тобора юксалиб бораётганидан дарак беради. Бироқ бу мамлакатимизда гендер муаммоси тўлиқ ҳал этилди дегани эмас.

Хотин-қизлар ҳуқуқ ва эркинларини қонун талаби асосида таъминлаш муаммоси турли омилларга, жумладан, жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ривожлангани, умумий маданият, фуқаролик жамиятининг шаклланиш даражасига боғлиқ. Гендер муаммосини ҳал этиш учун давлат ва жамиятнинг биргаликдаги куч-ғайрати талаб қилинади. Яъни гендер тенглиги давлатнинг ҳимоя сиёсати ҳамда хотин-қизларнинг ташаббуси орқали амалга оширилиши мумкин. Бу эса, келажакда сиёсий фаол, ҳуқуқий билимга эга, фуқаролик жамияти қуришга камарбаста фаол аёллар сафини янада кенгайтириш имконини беради.

Ҳар бир жамиятнинг мавқеи унинг аёлларга бўлган муносабатига қараб баҳоланар экан, Юртбошимиз айтганидек, **"Аёлларни қанча улуғласак, ҳаётимизнинг чироғи, умримизнинг гули деб эъзозласак, демакки, оиламизни, Ватанимизни эъзозлаган бўламиз"**.

ШОИРНИ ЁД ЭТИБ...

Ўзбекистон халқ шоири Муҳаммад Юсуф хотирасига бағишланган тадбир шоир туғилиб ўсган Андижон вилоятида бўлиб ўтди. Эрта тонгда жамоатчилик вакиллари, талаба ва ўқувчи ёшлар Марҳамат туманидаги М.Юсуф ёдгорлиги пойига гул қўйдилар ва у туғилиб ўсган хонадонда бўлдилар.

Андижон шаҳридаги Навоий номли маданият ва истироҳат боғининг кичик амфитеатрида шоир ҳаёти ва ижодига бағишланган адабий анжуман бўлди. Унда вилоят ҳокимининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари А.Нурматов, вилоят ҳокимлиги котибияти мудири Ш.Неъматов, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими раҳбари шоира Хуршида сўзга чиқиб, Муҳаммад Юсуфнинг ижодий мероси ҳақида сўзладилар. Ижодкорлар Олимжон Холдор, Мукаррама Ғанижон қизи, Умида Йўлчиева шоир шеърларидан намуналар ўқишди.

Анжуман доирасида "Ёшлар йили" муносабати билан ёш шоирлар иштирокида "Улуғимсан, Ватаним" номли мушоира ўтказилди. Икром Аслий, Барно Солиева, Равшан Ҳамроз, Сабоҳат Анор, Гуллола Тоғаева, Ҳотам Раҳим, Санобар Маҳмудова ва Эргашхон Абдураимоваларнинг шеърлари кўпчиликка манзур бўлди.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Турсунбой Парпиев, хонандалар Гавҳарой Ҳамидова, Адолат Қўлдошева, Мирзағолиб Мирзараҳимов ҳамда опа-сингил Нурхон ва Маҳзуна Ёқубовалар томонидан ижро этилган М.Юсуф сўзи билан куйланувчи қўшиқлар ҳамда вилоят Ёшлар театри ижодкорлари саҳналаштирган "Меҳр қолур" спектаклидан лавҳалар ҳам тадбирга файз бағишлади.

Умид ДЎСТҚОБИЛОВ

Таниқли шоир ва таржимон Матназар Абдулҳакимнинг ижоди шеърият ихлосмандларига яхши таниш. Шоир таваллудининг 60 йиллигига бағишланган адабий кечада қатнашган мухбиримиз ўз таассуротларини шеърий сатрларда ифода қилди.

ТУҒИШГАНЛАР

Шароп оға Уснаддиновга

Отга ғамлаб арпа, буғдой, пичанни,
Эл қадрлар юрт учун сув кечанни.
Қорақалпоқ ҳикматларин сўзлайсиз,
Кўрмаганман сиз сингари чечанни.

"Иш билгунча, гап бил" деган ҳикмат бор,
Гап билганга эл ичинда ҳурмат бор.
Шароп оға, қай даврада бўлсангиз,
Шул даврада теран-теран суҳбат бор.

Бу суҳбатдан Тўлак оға хабардор,
Устоз Абдулла Ориф эрди сардор.
Матназарнинг шул тўйинда косагул
Ошиқ Эркин бирла Эркин Самандар.

Қадаҳ сўзи айтилмайди шаробсиз,
Минг улфатдан яхши бир дўст тарафсиз.
Таърифлайсиз деҳқон билан чўпонни,
Қорақалпоқ кўнглидаги шарафсиз.

Ўқ отади мерган олтин садоқдан,
Шеър ўқийсиз Ибройимдан, Бердақдан.
Кулдирасиз, дилдан ғубор кеттайдир,
Сиз сўйлаган ҳангомадан, сабоқдан.

Ёнингизда Муратбой ҳам Ўрозбой,
Қалам тутган қўли узун, дарозбой.
Хоразмда меҳмон бўлиб қайтдингиз,
Қичқирмасдан овулдаги хўрозбой.

Даврада жам бўлса кўп мутафаккир,
Чақмоқ каби ярқирайди тафаккур.
Шоирларни чанғароққа чорлаган
Султонмурод оғага минг ташаккур.

Мезбон сахий бўлса, меҳмон оромда,
Дастурхоннинг дастури бир маромда.
Кузатдилар сизни Фарҳод, Баҳодир
Амударё устидаги паромдан.

Шарқ сўйлайди бизга қуёш ҳақинда,
Лола сўйлар тоғ ила тош ҳақинда.
Бахтиёр мадҳ этди Укуздарёни,
Шеър ўқиди Янгибой Шош ҳақинда.

Бу дунёнинг юмушлари кетма-кет,
Келолмади иш билан банд Улмамбет.
Жайҳун узра эсаётган шамолга
Дедим: "Хатим олиб, Улмамбетга ет!"

Кўпайлашиб Оролга эм излайсиз,
Она ернинг ободлигин кўзлайсиз.
Айланайин, тувусқаним, бовурим,
Юртбошимнинг элга меҳрин сўзлайсиз.

Ўзбек элим ерида гард, тупроқман,
Улли шоирлар ичинда урпоқман.
Минжир, Сарой, Кенагасга аймоқман,
Зотим Чуют, мен ҳам Қорақалпоқман.

Қўноқда жўр бўлди қўбиз баётга,
Сабоғингиз татбиқ эттум ҳаётга.
Энди икков ёзиб шеъру мақола,
Хизмат қилсак деяман адабиётга.

Рустам МУСУРМОН

Эътибор ОХУНОВА

КЎЗИНГДА ЖИЛМАЯР ЁҒДУЛАР

* * *

Шукроналар айтай, айтай саноҳлар,
Турна карвонига тўлмиш самолар,
Умри фарзоналар, азиз момолар,
Баҳор, гуллар... Сизга туёна бўлсин.

Сочимизга зебдир тол баргаклари,
Майналар чўп ташилар сергаклаиб,
Ям-яшил майсаларга йўргакланиб
Уйғонувчи боғлар гулхона бўлсин.

Армонларим қулар тубсиз жарларга,
Юрагим жой бермас энди зорларга,
Қаландар қушларга, гул, гулзорларга
Ташна умидларим мастона бўлсин.

Ғунчалар лабини очар хандага,
Сулувлар ўт қалар қўш чирмандага,
Баҳорга зору-зор мендек бандага
Дуторин созлашга баҳона бўлсин.

Тоғларнинг пойида лола ахтариб,
Ўқидим чашманинг севги дафтарин,
Нозик сибизғаси сўзлар дардларин,
Туғёнларим унга ҳамхона бўлсин.

Турналар самога ёзар хатини,
Иншосини — баҳор тарқатини,
Само тўкар обини-раҳматини,
Дегай: Бароқат-қут шоҳона бўлсин.

Ялпизлар безабди анҳор лабини,
Бўтана сувларга дер матлабини,
Ошиқлар машуққа очса қалбини,
Майли, ишқ асрори пинҳона бўлсин.

Турна қанотида келади баҳор,
Булбул баётида келади баҳор,
Кўкламни соғиниб яшнадик, алҳол,
Қутлуғ дийримиз тўйхона бўлсин.

СЕНИ ИЗЛАДИМ

Субҳичоғ... мен ёлғиз сўқмоқда
Борурман ям-яшил сайҳонга.
Негадир хаёллар пайҳондир,
Қуёш ҳам чодирин сўкмоқда —
Тонг отар,
Кун ботар,
Сезмадим.
Мен сени сарвлар баргидан изладим.

Ўрмонлар ичра мен ёлғизман,
Эркалар қушларнинг хониши.
Ўт олар ўн бора ёнишим,
Қайдасан, қайларга бормайин,
Излагум,
Беармон,
Мавжли ул дарёлар бағридан изладим.

Тоғ кездим... йўл бошлар жилғалар,
Изладим қоялар бошидан.
Ул асрий чўққилар аршидан
Тўкилган ёғдулар жилмаяр
Ўзингдек,
Сўзингдек.
Қамашур кўзларим,
Мен сени чинорлар сабридан изладим.

Қўшиғим, лутфингга мен маҳтал,
Қалбимдан қон олгин, шодлигимдан ранг.
Қўшиғим, сурурлар, завқ билан ўра,
Тинглаган ҳар жонга бир ўтли ғазал
Тотини
Бахш айла
Нақш айла, гўзалим,
Мен сени одамлар қалбидан изладим.

ҚИРҚ КОКИЛЛАР

Кўз ўнгимда тўзғиб кетар шаршаралар,
Мушк-анбарга тўлиб кетар қир, даралар,
Юртим аро шундай бир садо таралар:
Кўрганмисиз, дарёларнинг тўлқинини.

Қирқ кокиллар субҳи саҳар тароқлангай,
Нигоҳимда ишқ девони вароқлангай,
Энг қоронғу кулбалар ҳам чироқлангай,
Шоир девонадир топмай талқинини.

Сочлар кўркам зеби-гардон, тумор билан,
Жоннинг харидори кўзи хумор билан,
Маҳбуб кипшанлангай сочи-зуннор билан,
Қўшиб ўрганида дилни ёлқинини.

Бекорғами, Машраб девоналар бўлди,
Кимлар Фарҳод бўлди — афсоналар бўлди.
Мажнуни-Қайс чўлда сарсоналар бўлди,
Ўчиролмай ишқнинг оташ-чақинини.

Соч таърифи яшаб келар азаллардан,
Мутриб сози, қўшиқ, ўтли ғазаллардан,
Ё раб, нечун энди қолди назарлардан,
Излаб, ўйлаб тополмадим тахминини.

Сунбул сочга ярашиқли давронимиз,
Эмин-эркинликни берган замонимиз.
Ўзимиздан неки яхши-ёмонимиз,
Ўзганики бўлса сочу, чопонимиз,
Қандай қилурмиз удумлар талқинини?!

* * *

Одамлар,
Жонимга жазо айланг,
Мен синдириб қўйдим
Гуллаб турган дилафрўзнинг шохини.
Тингламадим вақтим зиқ деб,
Дили забун бир кимсанинг оҳини.
Асрамадим
Уясидан йиқилган қуш полапонини,
Асрамадим
Ўқ еган мажруҳ кабутарнинг жонини.
Олиб қўймадим йўл устида
ётган бир тошни,
Қоқилганнинг оҳи урсин
мен бағритошни.
Катта йўлда кўрдим
Кўзи ожиз кекса одамни,
Ёрдам учун тезлатмадим қадамни.
Кимман ўзи?
Юракми бу, темирми бу, ё парча сопол?
Нималигин билолмай мен афтодаҳол.
Не қилайин,
Кўкрагимга тиғ каби қадалган тошни,
Қайга урай,
Хижолатдан эгилган бошни?

Ўткир МУҲАММАД

Кўнглимга яқин сўз

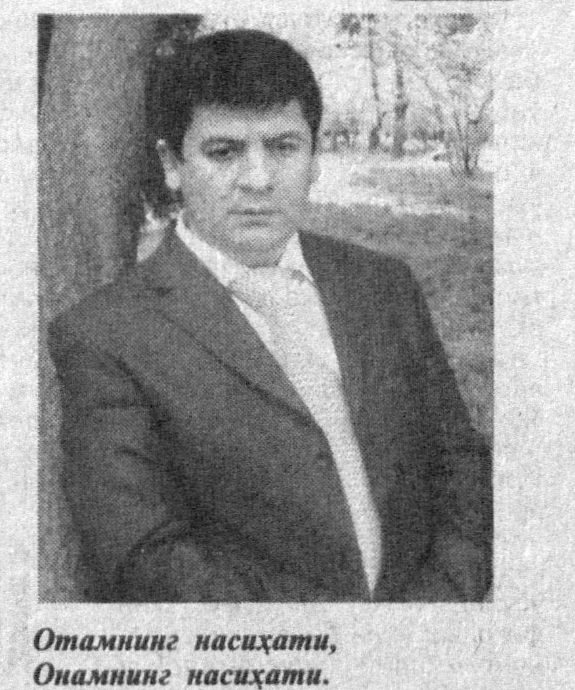

ЮРТИМ ЖАМОЛИ

Азиздир бу тупроқ яланғигача,
Қоясидан тортиб харсангигача.
Булбулзабонлари оҳангидан то
Созларининг дилбар жарангигача.

Азиз — алёрлари, нашидалари,
Келинлар нон ёпган рапидалари,
Юрт узра айланган шамолидан то
Илҳом бахш этгувчи шабадалари.

Кўксим муҳаббатдан тўлиб тошмоқда,
Қалбимда юрт ишқи яна ошмоқда.
Юрт обод, ҳамиша осмон мусаффо,
Файзу тароват бор шаҳру қишлоқда.

Бу юртнинг қишлоғу шаҳарлари бир,
Оқшомидан тортиб саҳарлари бир.
Сувларига боқсам, дилим яйрайди,
Дарёлари биру анҳорлари бир.

Кўнглим нигоҳимни шаҳарга бургай,
Кўчалар иссиғи юзимга ургай.
Ҳарорат ўтмоқда бошимдан, демак,
Бобо қуёш менинг қошимда тургай.

Кўнглим муҳаббатдан бўлар яна чоғ,
Кўксимда ниятлар улғаяр оппоқ.
Ватанда Ватанга хизмат қилишдек
Бормикан ҳаётда юмуш муҳимроқ.

НАСИҲАТ

Кўнглимга энг яқин сўз,
Кўнглимга қадалган кўз,
Ҳам дилсўзу ширин сўз —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

Дўстлардан энг яқин дўст,
Йўлу боримда кам-кўст,
"Аллоҳ паноҳида ўс" —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

Менга қанот бўлгайдир,
Менга нажот бўлгайдир,
Шиддат, сабот бўлгайдир
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

"Ҳалол бўлгин, тоза бўл,
Хиёнатга берма йўл,
Эзгуликка очгин йўл" —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

"Калимани ёд бил-да,
Ва доимо тут дилда,
Бўлар ҳурматинг элда" —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

"Майли ёзмасанг ҳам шеър,
Лек қалбингда ўстир шер,
Халқ доимо мардни дер" —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

"Юрт ишқида жон кечгин,
Ҳатто олов, қон кечгин,
Шараф ила шон кечгин" —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

"Юртдан бари бегона,
Юрт отанг, юртдир онанг,
Бизга ҳам ота-она" —
Отамнинг насиҳати,
Онамнинг насиҳати.

ЎТТИЗДАГИ СЕВГИ

Қўл-оёғим боғлангандек туюлади,
Кўз олдимда тоғдек ғамлар уюлади,
Жамалаксоч, тийра қоши қизча эса,
Буни кўриб ўз-ўзича суюнади.

Бу не дардким, оҳ, ўртаган ўттизимда,
Ишқ оловдек қалқиб турар нақд бўғзимда,
Ҳаё қайда, андишадан асорат йўқ,
На юзимда, на кўзимда, на сўзимда.

Ўттизимда бўйларимдан бўйлаган дил,
Шу ёшда, оҳ, билмам, нени ўйлаган дил,
Ола хуржун, оилали бўла туриб,
Уялмасдан "Севаман" — деб сўйлаган дил.

Бизни сира назар-писанд этмади у,
Тунларимда ҳаловат йўқ ҳамда уйқу.
Қуруқ лабим унинг ширин лабларига
Битта ғунча қадамоқни қилар орзу.

Кўзлари-чи, кўзларининг оташида
Шеърларимни ёқиб, ўзим ўртанурман.
Кўкда қуёш нурларида жилоланган
Камалакнинг рангларига чўлғанурман.

Анвар ОБИДЖОН

БИР КИШИЛИК ГУРУНГ

Устоз Саид Аҳмадни эслаб...

Устоз, кейинги йилларда уйда муқим эдингиз. Сизни осонгина топардик. Бирдан йўқотиб қўйдик...

Бир даврада Сиз ҳақингизда гап қўзғалди-ю, Эркин Воҳидов: "Қаранглар-а, ҳатто Саид Аҳмад аканинг йўқлигигаям кўникса бўларкан", дея ҳар қачонгидек тагли сўз қотди. Ҳамма тезда тушунди — аслида бу кўникиш мумкин эмасдек бир ҳол.

Барибир тирикдайсиз. Мана, суратингиз билан отамлашиб ўтирибман. Биламан, барини эшитиб турибсиз, шунчаки эшитмаганга оляпсиз, холос. Чекишни кейинги ўн беш йилда иккинчи марта ташлаганингиздан сўнг (биринчисида ортган сигареталарингизни менга илингандингиз), устидаги қозиқчаси босилса, сигарет қолдиғини ўз тубига ютиб юборадиган мис кулдонингизни ўзлаштиргани борганимда ҳам худди шунақа манзарани кузатгандим. Яъни сўзимни эшитмаганга олиб: "Эсингдами, ҳў кўчатни сен эккан эдинг. Тагига яшик-яшиклаб минерал сув қуйиб юриб, зўрға катта қиволдим", дея айвондаги очиқ деразадан боғ томонга бармоқ бигизлагандингиз. "Ўзимга ўхшатиб, кўчатимниям астойдил парваришлашингизни билардим. Шунақалигингизни билмасам, ортиқча эркаланиб, сиздан кулдон сўраб келармидим", деб далаҳовлингизга не илинжда бош суққанимни қайта шаъмаладим.

— Қўрқма, кулдонни еб қўйганим йўқ, — дедингиз.

Ўтириш яна измига тушди. Янги ёзаётган ҳикоянгизни қисқача баёнлаб ўтиб: "Бошимда гап қайнайди-ю, ёзишга куч қани. Ё менга бирорта секретарка керакмикин?", дея маънодор қияладингиз. Кейин бир жойлари қирқиб-ямалган, бир жойлари хира сиёҳда таҳрир қилинган икки-учта эски ҳикояларингизни узатиб, умумий мазмунга путур етган-етмаганига бир қараб қўйишимни буюрдингиз. Биттасини ўқиб чиқиб:

— Ҳаммаси жойида, — дедим. — Қолганларини кўришдан илгари битта чекволсам майлими, домла? Айтгандай, кулдон қани?

Иякни юқорилатган кўйи хомуза тортиб: "Деразанинг ёнида чекиб тур, мен кулдонни ахтариб кўраман", дея каттакон шиппагингизни чанғидек "шувшув"латиб, ичкари хонага йўл олдингиз. Сал ўтгач, ичида шишалар жиринглаётган халтани кўтариб чиқиб: "Манави винолар бўтта ачиб кетмасин, зэти мундайроқларга ичкизворарсан", деб олдимга қўйдингиз. Биласиз, ичмайман. Шу боис юзимда ўзгариш сезилмаган бўлса керак, кўнглимни кўтариш учун халтада "молдавский" коняк билан "наманганский" арақ ҳам борлигини илова қилдингиз.

Шунда ҳам муросага боргим келмай: "Кулдон-чи?", деб сўрадим. Яна хомуза тортдингиз. Чекмай қўйганингиздан куюниб юрган неварангиз Саидшароф кулдонни омборчага қулфлаб ташлаган бўлиши мумкинлигини айтиб, гапни тезда бошқа ёққа бурдингиз:

— Шу Саидшарофга қараб туриб, Худонинг қудратига тан бераман. Туси Маҳмуджон куёвимга ўхшасаям, феъл-атвори қуйиб қўйган ўзимники. Ё тавба!

Қолган ҳикояларни ўқишга тушдим. Охирги ҳикоянинг уч-тўрт еригаширингина жумлалар қўшган экансиз, "қариган сайин очиляпсиз-да, домла", деб хушомад қилдим.

— Ўша-ўша қишлоқисан-да, — дедингиз. — "Қари"ни ўрнига "ёш ўтган сайин" десанг, Полосонинг кетадими? Эндигина саксондан ошяпман.

Суҳбатимизга мослашолмай,

боғда айланиб юрган Ботир ўғлимга овоз қилиб, соат неча бўлганини сўрасам, "Қаёққа шошасан, ўтирибсан-да", деб мезбонжеркиш қилдингиз. Соатни бошқа мақсадда, кулдон қаердалигини биладиган Саидшарофнинг қайтишига қанча вақт қолганини чамалаш учун суриштирганимни айтдим. Бу гал хомуза тортмай, кўзимга синовчан тикилдингиз. Андак ўйланиб тургач: "Ошхонадаги жавонниям бир ағдар-тўнтар қиларканман-да", дея тағин ичкарига "чанғи сурдингиз". Зарурат туғилса, кўмак берворишн ниятида ортингиздан юрдим. Хайрият, тахмин қилганингиздек, мис кулдон идиш-товоқлар жавонининг бир четида ётган экан.

Шу кунлар, шу қисқа дийдорлашувлар ҳам ғанимат эканини ўшанда қаёқдан билибман дейсиз...

Яқинда уйингизда бўлдим, домла. Кириб бориб, пойабзалимни хонангизнинг тўғрисига ечаётсам, уйингиздагилар: "Буёққа жой қилган эдик", деб меҳмонхонани кўрсатишди. Сиз билан йигирма саккиз йил бирга яшаб, ўғлингизга айланиб қолган куёвингиз Маҳмуджон асаб-руҳ бўйича мутахассис врач бўлгани боисми, ҳолатимни дарҳол сезиб: "Ҳали-ҳали бизгаям адамиз хоналарида ўтиргандек туюлади. Ишга кетаётиб ҳам, ишдан қайтиб ҳам, ўзим билмаган тарзда эшикларини очаман", дея маъюсланди. Қизингиз Нодирахон эса: "Гоҳ хоналаридаги стул ғижирлагандек бўлади, гоҳ ўриндиқларидаги чойшаб ғижимланиб қолгандек кўринади", деб кўзини намлади.

Меҳмонхона сари юряпман-у, деразадан киприк қоқмай термулаётгандексиз. Юрагим гупиллаб, қадам босишимни бошқаролмай қолдим.

Маҳмуджон ўзини қаерга қўйишни билмасди. Дам чой узатади, дам ноз-неъматли товоқчаларни олдимга суриб, "олинг-олинг" қилади. Орада Нодирахон кириб келиб, "Шарбатдан ичмабсизлар-ку", деб идишнинг бурама қопқоғини ўзи оча бошлайди.

Ниҳоят палов ҳам тортилгач, тамаддиланаётиб, қизингиз ҳақида айтган бир гапингиз хаёлимда садоланди:

— Нодира мактабда ўрисча дарс берсаям, пиширган оши ғирт ўзбекча. Бунақа мўъжиза кам бўлади!

Бу сўзни тўрт йиллар бурун худди шу хонада овқатланиб ўтирганимизда айтган эдингиз. Овқатланаяпсиз-у, тўрроққа териб қўйилган, юбилейларингизда совға қилинган турли вазаларга, катта-кичик портретларингизга зимдан қараб қўясиз. Уларнинг ичида Саида опа билан тушган суратингиз ҳам бор эди.

Ўша сурат ҳозир ҳам турибди. Унга боқиб, бирдан неварангиз кичкина Саида эсимга тушади. Уни бошқача яхши кўрардингиз. Одатингизга кўра, гапни ҳазилга қориштириб: "Бу қизни "чимчим" тайёрлайдиган курсга қатнаяпти деб юрсам, корейс тилини ўрганаётган экан", дердингиз. Вақтнинг ўтишини қаранг, кичкина Саида энди инглиз, рус, араб, немис тилларини ҳам ўрганиб, ҳозир "Ўзбекистон ҳаво йўллари" тизимида ишлаётган акасидек иқтисодчи бўлиш мақсадида Германия иқтисодиёт университетида ўқиётган экан. Кенжатой Камола эса, Шарқ тиллари лицейида ҳалиям хитойчани ўрганяпти. У лицейга янги кирганида: "Бу қақажоним қизалоқлигидаёқ хитой файласуфи Конфуцийнинг китобларини гиламда судраб ўйнарди", деб шунгаям гап топган эдингиз. Наздимда, айнан шу неварангизда Саида опанинг қони кўпроқдек.

Саида опа ҳақида кўп ёзгансиз, лекин кам гапирардингиз. Гапириш оғир кечарди, чамаси.

Бир воқеа ёдимда. Телевидениедагилар ҳаётингиз ва ижодингиз тўғрисида "Умр дафтари" туркумида беш қисмли кўрсатув тайёрлайдиган бўлишди. Сизни гапга солиб беришни мендан илтимос қилишди. Уч кун суратга олдик. Охирги куни "Чиғатой"га борганимизда, Саида опанинг қабри устида узо-о-оқ сукут сақлаб қолдингиз. Сизни бу туришда гапга солишга ботинмадим. Охири ўзингиз гапирдингиз. Айтган сўзларингиз шу бўлди:

— Шўрлик... роса-а кутди-да...

Аввалига, сургунда юрган чоғларингиздаги айрилиқни эсладингиз, деб ўйладим. Зум ўтмай, бошимда бошқа бир ўй чақнади. Бу дунёдагиси етмагандек, Саида опани у дунёда ҳам узоқ куттириб қўйганингиздан изтироб чекаётгандек кўриниб кетдингиз.

...Хонадонингизда анча ўтирдим. Сизни кўп эслашдик. Шунча гаплашиб юриб, Маҳмуджон шоир Элбекнинг уруғидан эканлигини энди билдим. Адабиётга, адибларга эҳтироми юксаклиги қонида зиёси борлигидан экан. Нодирахонни биринчи бўлиб топган акаси, бу ишга қувониб бош қўшган ота-онаси, ўртада туриб гапни пишитиб берган шоир Шуҳрат оға ҳақида тўлқинланиб-тўлқинланиб сўзлади. Сиздек зотга куёвлигидан беҳад фахрланиши шундоқ кўриниб турарди.

Куёвингизнинг бир гапи менга ўзгача таъсир қилди. Бир куни у харажат кўтариб далаҳовлига борса, қотган нон қаламчаларини совуқ чойга ботириб еган асно, соқолингиз ўсган, рангингиз оқарган тарзда машинкангизни "чиқира-чиқ"латиб ўтирганмишсиз. Унинг раҳми қўзиб: "Ада, орасира ювиниб-тараниб олсангиз бўлмайдими", деса, Сиз: "Ҳозир қамоқдаги даврим тўғрисида ёзяпман. Лагерда юрган одам ювиниб-таранишни ўйлайдими", деб жавоб қилибсиз.

Шунақа адиб эдингиз. Ёзаётган асарларингизнинг ичида яшардингиз.

Сизни жуда-жуда қўмсаётганини Нодирахоннинг сўзларидан ҳам, кўзларидан ҳам англаб олиш унча мушкул эмасди.

— Илгарилари "ҳувиллаган уй" деганда, кўз олдимда эгалари ташлаб кетган бўм-бўш ҳовли пайдо бўларди, — дейди у маҳзунланиб. — Энди билсам, уйнинг ҳувиллаши учун оиланинг улуғидан ажраб қолишнинг ўзи кифоя экан.

Ҳа, домла, ўрнингизни ҳеч ерда ҳеч ким босолмайди. Юпанчлиси шуки, хонадонда йўқлигингизни билдирмасликка уринувчилар ортингизда қолишди.

Сиз билан сўзлашяпман-у, жиддий бўлишга қанчалик уринмай, қувноқ давралардаги мутойибаларингиз, доимо миийғингизда турадиган табассумингиз хаёлимда жонланиб, улар мени нуқул хушчақчақ суҳбатга тортқилайди. Аммо кўнглимда аллақандай мунг тинимсиз гиз-гизлаб юрибди.

Раҳматли устозимиз Неъмат Аминов мени Сиз билан илк бор таништиришга чоғланаётиб: "Олдиндан огоҳлантириб қўяй, бу кишига бир яқинлашдингизми, кейин кўнгил узиб кетиш қийин бўлади", деганида ҳақ экан. Энди орамизда йўқсиз-у, кўнглимиз ҳануз Сизни қидиради...

Хона тутунга тўлиб, кўзимни ачиштиряпти, домла. Охирги сигаретани кулдонга эзиб, рухсатингиз билан, ташқарида бир ҳаво янгилаб келсам.

Бу мис кулдон ҳали Сизни кў-ў-ўп эслатади менга...

ОДДИЙЛИКДАН ҲИКМАТ ИЗЛАБ...

Икки оғиз дил сўзи

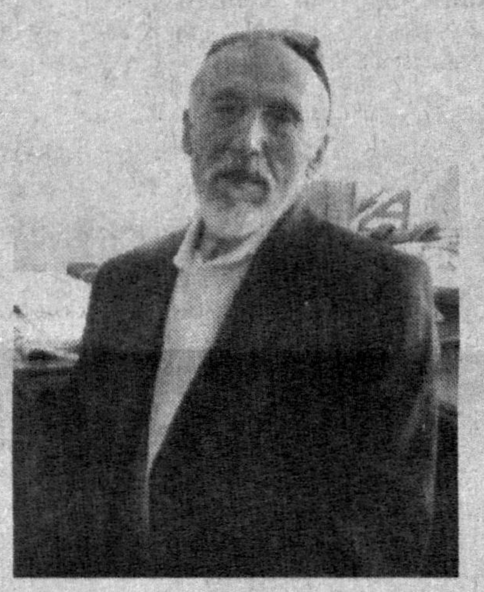

Биринчи китобнинг завқи ўзгача бўлади. Ёзганларинг матбуотда чоп этилгани бошқа-ю, китоб ҳолда босилиб чиққани бошқа. Чунки китоб ижодкорнинг қалбидан тўкилади, юракдаги дарду қувончларидан пайдо бўлади. Шу боис ҳам, китобни қалам аҳлининг фарзандига қиёслашади.

Бундан қирқ йил муқаддам ёш ёзувчи Муҳаммад Салом ёшлар нашриётида чоп этилган илк китоби "Кечирим"ни қўлига олганида дунё кўзига янада жозибали кўрингани рост. Кўнгли осмон қадар юксалди, тақдири адабиёт билан боғланганини ҳис қилди.

Биринчи китоб унинг ижод йўлини бошлаб берди. Адабиётнинг сирли ва сеҳрли оламига олиб кирди. Дўстлари ва мухлисларининг эътирофи унга қанот бағишлади. Яхши китобнинг қаноти бўлади, деганларидек, "Кечирим" унинг илҳом булоғини очиб юборди...

Ёзувчи Муҳаммад Салом адабиётга журналистикадан кириб келди. Унинг долзарб мавзулардаги мақола ва хабарлари, лавҳа ва очерклари ўша даврнинг номдор газета-журналларида мунтазам чоп этилиб, тез орада ўқувчилар тилига тушди. Ҳам қалами, ҳам кўзи ўткир журналист бўлиб етишди. Матбуот унга ҳаётни ўрганишда, қаҳрамонлар топишда катта имкониятлар эшигини очди. У юрт кезди, турли касб эгалари билан учрашди, дилдан суҳбат қурди. Унинг маҳорат билан ёзган очерк ва лавҳалари кейинчалик чоп этилган "Тошлоқдаги хазина", "Шифобахш қўллар" китобларидан ўрин олди. Улар яхши публицистик асарлар сифатида баҳоланди.

Муҳаммад Салом журналистикада қайралган қаламини бадиий ижодда ҳам синаб кўра бошлади. Дастлабки ҳикоялари билан бу синовдан ҳам муваффақиятли ўтгани боис, йирик асарларга қўл урди.

Унинг ижодини синчиклаб кузатсангиз, ёзувчи асосан оддий одамлар ҳаётини қаламга олгани аён бўлади. Уларнинг турмуш тарзи, касб-кори орқали характерларини очиб беради.

Ёзувчининг "Юракдаги излар" китобига кирган "Иқрор" қиссаси унинг биринчи йирик асари. Қиссада икки ёш юракнинг изтиробли туйғулари, адашиш ва рашк азоблари маҳорат билан очиб берилган. Асар қаҳрамонлари Шавкат ва Мавжуданинг ўз бахтларини топишда йўл қўйган хатолари ҳаётий воқеалар ва турли тўқнашувлар орқали ишонарли кўрсатилган.

Ёзувчи асардан-асарга ўсиб бориб, "Севги тори" (1973) қиссасини яратди. Бу асарда ҳам ҳаётда адашган, адашиб хато қилган ва ана шу хатоларини тузатиб инсонийлик кўчасига кирган Бўривой исмли йигит қисмати ҳикоя қилинади. У Муаттар туфайли, унга бўлган севгиси сабаб яхши инсонга айланишга уринади. Адибнинг ушбу асарида кўтарилган мавзу бугун ҳам ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ. Чунки азалдан одам боласи яхшиликка, яхши инсон бўлишга интилади. Бу ҳолат унинг "Довул" (1977) қиссаси қаҳрамонлари тақдирида ҳам намоён бўлади.

Мустақиллик йилларида янги куч-ғайрат билан ижод қилаётган ёзувчининг очерк ва ҳикоялари "Гулистон", "Шарқ юлдузи", "Ёшлик", "Бухоро мавжлари" журналларида, газеталарда мунтазам босилиб турибди. Одамлар ҳаётидаги, турмуш-тарзидаги ўзгаришларга бағишланган "Танаффус" қиссаси 2004 йили "Шарқ юлдузи" журналида чоп этилди.

Кўриниб турибдики, у адабиётни, ёзувчиликни қисмат деб билган ижодкорлардан. Ўзини шу соҳага бағишлаган бу фидойи қаламкаш ҳамиша яхшилик қиладиган, яхши одамларни қўллаб-қувватлайдиган адиблар сирасига киради. Масалан, ёшлар нашриётида ишлаган кезлари кўплаб ёш истеъдодларни рўёбга чиқаришда жонбозлик кўрсатган. Уларнинг қўлёзмаларини кунт билан ўқиб чиқиб, илк тўпламларини тайёрлаб, китоб ҳолда босишга тавсия этган. Бугун адабиёт майдонида номи чиқиб қолган кўпгина ижодкорлар Муҳаммад Саломни устоз сифатида мамнуният билан тилга оладилар. Адабиётда анчагина тажрибага эга бўлган адиб Ёзувчилар уюшмасининг наср ва бадиий публицистик кенгашида ишлаган пайтда яхши асарларнинг рўёбга чиқишида, ёш истеъдодларнинг ўз йўлларини топишида маслаҳатларини аямаган.

Бугун ҳам Муҳаммад Салом оқсоқол адиблар сафида ғайрат билан қалам тебратаётир. У киши ўзининг қутлуғ 70 ёшини янги романи билан кутиб олаётир — "Шарқ юлдузи" журналининг 2007 йил 6-сонида Муҳаммад Саломнинг тўрт қисмдан иборат "Нажот" романининг биринчи қисми эълон қилинди. Ёзувчининг бу янги романи ҳам бошқа асарлари қатори қўлма-қўл ўқилишига асло шубҳа йўқ.

Севимли адибимиз камтарин ижодий фаолияти давомида оддий турмуш воқеаларини акс эттириш, оддий одамлар тақдирини тасвирлаш орқали ҳаётдан ҳикмат излайди. Бу ҳикматни янги-янги асарлар саҳифаларига кўчиради. Зеро, ҳар бир ижодкор адабиёт саҳифаларида умри узоқ ҳикмат қолдиришни ўзи учун улкан бахт, деб билади.

Ашурали ЖЎРАЕВ

ИЖОД ИБРАТДИР

Инсон маънавий камолотида, ёшлар дунёқарашини шакллантиришда бадиий адабиётнинг ўрни беқиёс. Ижодкор тасвир этган баркамол инсон сиймоси китобхон қалбига олижаноб фазилатларни сингдиради, табиат ва она Ватанга меҳр уйғотади. Адибларнинг мухлислар, айниқса, ёшлар билан учрашувлари, ижодий кечалар эса адабиётнинг ижтимоий ҳаётдаги ўрни ҳақидаги тасаввурларни янада бойитади.

Қарши давлат университетида Ёшлар йили муносабати билан кўпгина маданий-маърифий тадбирлар, адабий учрашув ва ижодий анжуманлар ўтказиш яхши анъана касб этаётир. "Абдулла Орипов сабоқлари" деб номланган адабиёт дарслари ҳам ана шундай тадбирлар дастуридан жой олган. Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййид университет Ёшлар марказида бўлиб ўтган навбатдаги машғулотнинг меҳмони бўлди. Олий ўқув юрти ректори Бойназар Йўлдошев истиқлол йиллари адабий жараёнининг пешқадам вакиллари билан бўлаётган учрашувлар ёшларнинг маънавий оламини бойитиш ва дунёқарашларини ўстиришда муҳим аҳамият касб этаётганини таъкидлади.

Таниқли шоир Сирожиддин Саййид устозлар ижодидан сабоқ олиш, тажрибаларидан баҳрамандлик ёш ижодкорларнинг ўсиб-улғайиши, она Ватани ва озод мамлакатига муносиб ижодкор бўлиб шаклланишида бениҳоя катта имконият эканига эътиборни жалб этди. Ҳозирги адабий жараён, мустақиллик даври адабиётининг муҳим ижодий йўналишлари, ёш ижодкорлар китобларининг мавзу ва мундарижаси хусусида сўзлаб, янги шеърларидан ўқиб берди.

Ижодий савол-жавоб ва мушоира руҳида ўтган адабий гурунгда шоирлар Исмоил Тўхтамишев, Ҳол Муҳаммад Ҳасан, Рустам Мусурмон, Ғайрат Мажид ва бошқалар ватан ва мустақиллик мавзусидаги шеърларидан ўқидилар.

Китоб туманидаги 3-академик лицейда ҳам "Ёшлар йили"га бағишлаб, таниқли ижодкорлар иштирокида шундай анжуман бўлиб ўтди.

Ўз ахборотимиз.

ОЛТМИШ ЙИЛЛИК ИЗЛАНИШ

Ўзбекистон Миллий университети профессори Шавкат Раҳматуллаевнинг “Ҳозирги адабий ўзбек тили” дарслиги 2006 йили минг нусхада чоп этилди. 460 саҳифадан иборат бу дарслик муаллифнинг 60 йиллик илмий-педагогик изланишлари маҳсулидир. Шу кунгача ўзбек тилшунослари жазм этмаган вазифани Шавкат ака бажарди: мамлакатимиз олий ўқув юртлари бакалаврлик босқичида ўқитиладиган асосий ихтисослик фанини изчил равишда тўлиқ баён қилиб беришга эришди. Ушбу дарслик тилшуносликда чоп этилган ўқув қўлланмаларидан нусха олиш усулида эмас, балки мустақил фикрлаш йўли билан, тилимизнинг миллий хусусиятларига асосланилиб ёзилган. Унда ҳозирги адабий ўзбек тилининг қурилиши илмий-методик асосда теран ёритиб берилган.

Муаллифнинг мустақил фикрлашга интилгани дарсликнинг номланишидаёқ ўз аксини топган. Ҳозиргача ишлатиб келинган “ўзбек адабий тили” термини бошқа тилшуносликлардаги атамага тақлидан пайдо бўлиб қолганини олим ишончли тарзда изоҳлаб, бу борадаги мантиқий хатоликни бартараф этган. Зеро, тил, аввало, унинг соҳиби бўлмиш жамоага нисбат берилади (*тил — ўзбек тили*), кейингина бу ажралмас бирикмага ташқи сифатловчи қўшилади (*ўзбек тили — адабий ўзбек тили*). Шу йўсиндаги мустақил фикрлаш дарсликнинг охиригача изчил давом этади.

Ҳозирги адабий ўзбек тилига доир манбаларда тил билан нутқ муносабати ҳақида маълумот берилмасди. Бу масалага кейинги йилларда жиддий эътибор қаратила бошланди. Чунончи, тил ва нутқ иккилиги (дихотомияси), зидланиши (оппозицияси) ҳақидаги фикр ўзбек тилшунослигига тадбиқ қилинди. Шавкат Раҳматуллаев бу янгиликни ижобий баҳолаш билан бирга, айни масалага доир изоҳлар нуқсонли эканини рўй-рост айтди. Дарсликда тилшуносликнинг ушбу бош масаласи бошқа манбалардаги чалкаш ёндашувлардан холи тарзда анча чуқур баён қилинган. *Нутқ* тилга зид қўйиладиган ҳодиса эмаслиги, *тил* деганда ижтимоий ҳодиса бир бутун ҳолда тушунилиши, *нутқ* деганда эса ана шу ижтимоий ҳодисанинг маълум бир ҳолати назарда тутилиши ишонарли асосланган. Асли “тил — нутқ” иккилиги ҳақида эмас, балки тилнинг нутқ ҳосил этиш учун манба бўлиб хизмат қиладиган ҳолати билан нутқ орасидаги муносабат ҳақида гапириш ўринли бўлишини таъкидлаб, олим тилнинг ана шу ҳолатини *лисон* деб номлашни тавсия қилган. Натижада тилни ва унинг икки ҳолати — лисон ва нутқни тўғри баҳолашга эришилган. Демак, тил ва нутқ иккилиги, зидланиши ҳақида гапириш ўринли эмас. Лисон билан нутқнинг ўзаро муносабатини иккилик (дихотомия) дейиш мумкин-у, лекин зидланиш (оппозиция) дейиш тўғри эмаслиги, лисон нутқ ҳосил этиш учун асос эканлиги, булар орасидаги муносабат асли икки томонламалиги таъкидланган.

Дарсликда “тил: лисон ва нутқ” муносабатидан келиб чиқиб одатдаги “тил бирлиги — нутқ бирлиги” муносабатига ҳам ўзгартиш киритилган: “тил бирлиги: лисоний бирлик ва нутқий бирлик” муносабати белгиланган.

Муаллиф дарсликнинг бўлимларини анъанага кўра *фонетика, морфология, синтаксис* деб номлашдан воз кечган. Чунки бу терминлар тил қурилишига мансуб бирликларни эмас, балки шуларни ўрганадиган фан соҳаларини англатади. Дарсликда эса, тўғридан-тўғри тил қурилишининг ўзини баён этиш мақсад қилиб қўйилган. Шунинг учун дарсликдаги бўлимлар “Товушлар тизими”, “Лексемалар тизими”, “Морфемалар тизими” каби терминлар билан номланган.

Дарсликда фонемани тил бирлиги деб, товушни нутқ бирлиги деб талқин қилиш тўғри эмаслиги айтилган. Муаллифнинг фикрича, “Фонема тил қурилишидаги алоҳида бир ҳодиса, алоҳида бирлик эмас, балки тил қурилишига мансуб товушларнинг ижтимоий вазифа бажариш ҳолати, холос” (22-бет).

Муаллиф товушни фақат моддий деб баҳолашга ҳам қўшилмайди. Нутқнинг икки — ташқи ва ички ҳолати фарқланганидек, товушнинг ҳам ана шундай икки ҳолати фарқланиши лозим. Товуш талаффуз бирлиги сифатида моддий бирлик бўлади. Ички нутқда товуш моддийликка эга бўлмайди. Демак, тил товушини моддий бирлик дейиш қисман тўғри.

Дарсликнинг “Товушлар тизими” бўлимидаги энг муҳим янгиликни олимнинг товушларни қадимги дунё фанида юзага келган *унлилар* ва *ундошлар* деб иккига ажратишдан воз кечиб, янгича таснифни тавсия этганида кўриш мумкин. Рус тилшунослигидаги *гласные, согласные* терминлари ўзбек тилига *унлилар, ундошлар* деб калкалаб олиб қабул қилинган, ундошларнинг ички таснифи ва уларнинг номланиши ҳам русча терминларнинг калкаси билан номланган. Товуш таркибида овоз (голос) ва шовқиннинг (шум) иштирок этиши таснифда тўғри ҳисобга олинмаганини таъкидлаб, Шавкат Раҳматуллаев тил товушларини тўртга ажратишни тавсия қилади. Олим ўзи тавсия этаётган таснифда товуш турларини анъанавий термин билан номлашдан воз кечиб, янги терминлар ишлатган. Муаллиф ўринли таъкидлаганидек, “*унли*” термини “таркибида овоз бор” деган нотўғри тушунчани билдиради. Ваҳоланки, бу товуш тури таркибида фақат овоз қатнашади. Бошқа терминлар ҳам шу йўсинда изоҳланиб, *овоздор товуш, овозли товуш, шовқин товуш* каби янги терминларга алмаштирилган.

Дарсликнинг “Лексемалар тизими”, “Морфемалар тизими”, “Фраземалар тизими” бўлимлари ҳам ўзбек тилининг ички табиатидан келиб чиқиб ёзилгани билан эътиборга лойиқдир. Жумладан, “Морфемалар тизими” бўлими янги фикр-мулоҳазаларга бой. Хусусан, морфемага тил (лисон) асосида таъриф берилган, сўз таркибидаги ҳар бир маъноли қисмни морфема деб аташ хато дейилган, “чунки бундай дейиш билан тил қурилишининг лексик босқичи ўзига хос бирлигидан маҳрум қилинган бўлади”. Олим морфемани “энг кичик тил бирлиги” дейиш етарли эмаслигини таъкидлаб, “грамматик маъно ифодалашга хизмат қиладиган энг кичик сегмент тил бирлиги”, дейишни тавсия қилади. Ҳозиргача “ёрдамчи сўз туркуми” деб қаралган кўмакчилар бу дарсликда лексик табиатли морфема деб баҳоланган ва бу фикр кўмакчи морфемалар сингари сўзнинг (лексемашаклнинг) таркибига киришини асосга олиб айтилган. “Сўз туркуми” термини таркибидаги “сўз” қисми эндиликда ортиқча бўлиб қолгани, туркумланиш фраземаларга ҳам хос экани таъкидланган.

“Сўз” термини турли хил ҳодисаларнинг номи сифатида ишлатилиши маълум. Масалан: *уй* ҳам, *уйла* таркибидаги *уй*- асоси ҳам сўз дейилади. Шуни ҳисобга олиб, дарсликда *сўз* термини ишлатилмаган. “Бирламчи синтактик бирлик” мундарижаси *лексемашакл* термини билан англатилган. Лексемашакл — тузма тил бирлиги бўлиб, лисоний бирлик ҳолатида формулага тенг бўлиши, бундай формула аниқ лексема ва морфема билан тўлдирилгач нутқий бирлик ҳолатига ўтиши таъкидланган. Умумий мулоҳазалардан кейин лексемашакллар ҳар бир туркум бўйича муфассал тасвирланган.

Профессор Ш.Раҳматуллаевнинг тил қурилишининг коммуникатив бирлиги бўлмиш гап ҳақидаги фикрлари дарсликдан катта ўрин олган. Муаллиф *гап* термини ўрнига *гапшакл* терминини ишлатади. Асос қилиб бу синтактик бирликни таркиб топтирувчи эга ва кесим бўлаклар тугал грамматик шаклланган бирлик билан, одатда, лексемашакл билан ифодаланишини айтади. Дарсликнинг “Гапшакллар тизими” бўлимида диққатни тортадиган фикр-мулоҳазалар кўп. Улардан айримларини таъкидлаб ўтамиз. Чунончи, муаллиф “Ўзбек тилида гапнинг асоси кесимдан иборат, бу — ўзбек тилининг миллий хусусияти”, дейилган даъвога қўшилмайди. *Келаман* лексемашакл гапга тенг бўлганидек, *приду* ҳам гапга тенг. Ўзбек ва рус тилига мансуб шу икки бирликни қиёслашнинг ўзиёқ юқоридаги “даъво” асоссиз эканини кўрсатади.

Дарсликнинг “Адабиёт” қисмига назар ташлаган киши ушбу қўлланмани ёзишга муаллиф 50-йиллардан буён тайёргарлик кўриб келганини англайди. Ундаги янгиликлар бугун дабдурустдан айтилмай, кўп йиллар давомида қайта-қайта пишитиб келинган. Профессор Ш.Раҳматуллаев қаламига мансуб янги фикр-мулоҳазалар илм тарозисида ўлчаниб, ўзининг муносиб баҳосини, албатта, олади, деб ўйлаймиз.

Ҳасанбой ЖАМОЛХОНОВ,
Рихсибой ЮНУСОВ,
профессорлар

ЯНГИ АСР АДАБИЁТ

ЎЗГАРИШЛАР, МУАММОЛАР

1. Мана, XXI асрнинг ҳам 7 йили ўтди. Шу йиллар мобайнида ўзбек танқидчилари ва адабиётшунослари ҳам баҳоли қудрат ижод билан машғул бўлдилар. Бинобарин, сизнингча, янги аср адабиёт илмида қандай ўзгаришлар юз берди?

2. Ўзбек танқидчилиги ва адабиётшунослиги олдида қандай муҳим вазифалар турибди, деб ўйлайсиз?

Йўлдош СОЛИЖОНОВ,
филология фанлари доктори:

1. Шукрки, адабиёт илмимиз карвонини донишмандлик билан бошқариб борадиган сарбонларимиз йўқ эмас. Устоз адабиётшунослар Умарали Норматов, Абдуғафур Расулов, Иброҳим Ғафуровнинг бирин-кетин нашр этилган “Ижод сеҳри”, “Бадиийлик безавол янгилик”, “Ҳаё — халоскор” китобларини сўнгги йиллар ўзбек адабиётшунослигининг қимматли тадқиқотлари деб биламан. Уларда бадиият қонуниятларига, ижоднинг лабораториясига янгича нуқтаи назар билан қараш сезилади. Бу фан оламига киришни истаган ёш авлод учун ўзига хос сабоқдир.

Жонкуяр адабиётшунослар Ҳамидулла Болтабоев билан Баҳодир Каримовнинг қадимги адабий ёдгорликларни ҳамда ўтган асрнинг биринчи ярмида шўро ҳокимиятининг қаттол сиёсати туфайли азият чеккан Фитрат, Қодирий ва Чўлпон ижоди ҳақидаги бугунги ўқувчига номаълум мақолаларни тўплаб, алоҳида китоб ҳолида нашр қилишаётгани хайрли иш бўляпти. Уларнинг ҳаракати билан фанимиз хазинаси бойимоқда.

2. Янги асрда ўзбек адабиётшунослиги ва адабий танқидчилиги олдида ғоят жиддий вазифалар турибди. Адабиёт илмига кириб келаётган авлоддан умидимиз катта. Уларни майда, ўткинчи масалалар билан шуғулланиб қолмай, фаннинг глобал муаммоларини тадқиқ этишга йўналтиришимиз лозим. Бунинг учун, биринчидан, адабий танқидда учраб турадиган тарафкашлик қусурига барҳам бериш керак. Бўлар-бўлмас асарларни матбуотда кўкларга кўтариб мақташ китобхоннинг дидини ўтмаслаштирибгина қолмай, айни чоғда, адабиёт илмининг савиясини ҳам пасайтириб қўйди. Назаримда, адабий танқидчилар бир ёқадан бош чиқариб, холислик, одиллик, адолат, ҳаққонийлик мезонларини байроқ қилиб олишлар керак.

Иккинчидан, адабиётшунослик фанининг соҳалари ва тармоқлари тобора кўпайиб, доираси кенгайиб бормоқда. Бунда вилоятларда яшаб, фан ривожига баҳоли қудрат ҳисса қўшиб келаётган олимларни ҳам ҳисобга олиш лозим. Бунинг учун илмий изланишларни марказлаштириш ва четдаги заҳира кучлардан фойдаланиш зарур. Ҳозир эса, вилоятлардаги олимлар эътибордан бир қадар четда қолаётир. Масалан, республикамиз мустақиллигининг 15 йиллигига бағишлаб нашр этилган “Мустақиллик даври адабиёти” номли илмий мақолалар тўпламига Тошкентдан ташқарида ишлаётган олимлардан биронтаси ҳам киритилмаган.

Учинчидан, илмий-танқидий асарлар ва мақолаларда бадиий асарни умумий тавсифлашдан чекиниб, микроанализга ўтиш пайти келди. Умумийликдан хусусийликка, тавсифдан таҳлилга, айтиб беришдан кўрсатиш ҳамда илмий исботлашга эришиш йўлларини қидириш ҳам услубни янгилаб, ранг-баранг қилади, ҳам бойитади. Бу борада “ЎзАС” газетасида мунтазам чиқиб турган “Ёшлар овози” саҳифасининг иштирокчилари — ёш тадқиқотчилардан умид катта.

Тўртинчидан, кейинги йилларда яратилаётган тадқиқотларда қиёсий-типологик таҳлилга эътибор кучайганлигини алоҳида қайд этиш зарур. Бу усул яхши самаралар беради, адабиётимизни жаҳон аренасига олиб чиқади. Фақат битта қусурдан эҳтиёт бўлиш шарт, деб биламан. У ҳам бўлса, ўтган асрнинг 30 — 50-йилларида урф бўлган “касаллик”дан сақланиш зарур. Ўша даврда Ғ.Ғулом, Ҳ.Олимжон Маяковскийнинг, Ғайратий Д.Беднийнинг, А.Қаҳҳор Чеховнинг ўзбек адабиётидаги нусхасига айлантириб қўйилар, миллий адабиётимизнинг ўзига хос фазилатлари четда қоларди. Ўрганиш ҳамма адибда ҳам бўлади, аммо ижод индивидуал ҳодисадир. Ҳар бир қаламкашнинг ўз дунёқараши, нуқтаи назари, одам ва оламга муносабати ўзига хос бўлади. Шуни унутмаслик ва ана шу ўзига хосликни очиш вазифамиз бўлиши шарт.

Фарғона

Исоқхон НОСИРОВ,
филология фанлари номзоди, доцент:

1. Улуғ мутафаккир Абу Ҳомид Муҳаммад Ғаззолийнинг “Иҳйоу улумиддин” асаридаги ушбу орифона ҳикмат бугунги адабиёт илми учун ҳам мезон вазифасини ўтай олади: “Ким мусаннифнинг гўзал таснифини, шоирнинг гўзал шеърини, наққошларнинг гўзал нақшини, қурувчиларнинг чиройли биносини кўрса, унга бу ишлардан ботиний сифатлар ошкор бўлади. Уларнинг ҳосил бўлиши баҳс қилиб ўрганилса, илм ва қудрат сифатига қайтади. Сўнг маълум нарса қанчалар улуғ ва гўзалликда тўлиқ бўлса, бу борадаги илм ҳам шунчалар улуғ ва гўзал бўлади”.

Адабиёт илми янги асрнинг ўтган етти йили мобайнида моҳият жиҳатидан янги йўналиш касб этдими, деган саволга биз: ҳа, танқид ва адабиётшунослик илми том маънода эркин тафаккур ҳосиласига айланди, деб жавоб беришга ҳақлимиз.

Дарҳақиқат, эътиборга лойиқ дасрлик ва қўлланмалар яратилди. Академик Ботирхон Валихўжаевнинг икки жилдли “Мумтоз сиймолар”, икки қисмдан иборат “Ўзбек адабиёти тарихи” ва Қ.Тоҳиров билан ҳаммуаллифликда ёзилган “Ўзбек адабиёти тарихи (XVI аср)”, Раҳмонқул Орзибековнинг “Ўзбек адабиёти тарихи”, (XVII аср — XIX асрнинг 1-ярми), Раҳим Воҳидов ва Ҳусниддин Эшонқуловнинг “Ўзбек мумтоз адабиёти тарихи”, Насимхон Раҳмоновнинг “Ўзбек мумтоз адабиёти намуналари” бу соҳада жиддий ўзгаришлар юз бераётганида далолатдир.

Адабиёт илмида тасаввуф таълимотининг тадқиқи, талқини қайта ўз мақомини топгани туфайли классик меросимизга муносабат тубдан ўзгарди. Матннинг зоҳирий кўринишини эмас, балки унинг замирига сингдирилган ботиний-ирфоний ғояларни идрок этиш, ҳис қилиш, англаш тамойиллари кашф этилди.

Шу ўринда таъкидлашни истардикки, “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” саҳифаларида чоп этилаётган ҳозирги адабий жараён таҳлилига бағишланган мақолалар адабиётшунослик ва адабий танқид такомилида муҳим ўрин тутмоқда. Бунда, айниқса, адабий баҳсларнинг, давра суҳбатлари ва турли жанрларда яратилаётган асарлар таҳлилига бағишланган мақолаларнинг берилаётгани эътиборга сазовордир.

2. Кейинги йилларда классик меросимизнинг илмий таҳлил услуби ўзгача йўналиш касб этди. Хусусан, Нажмиддин Комилов, Иброҳим Ҳаққул, Муслиҳиддин Муҳиддинов, Султонмурод Олимов каби олимларимизнинг адабий меросимизни ўрганишда хронологик фактларга эмас, балки умумбашарий ғоялар талқинига кўпроқ эътибор бераётганлари диққатга молик. Жумладан, Иборҳим Ҳаққул “Навоийга қайтиш” китобида улуғ шоирнинг:

Дединг: “Фано недур?”
Мухтасар дейин: “Ўлмак!”
Ки шарҳин тиласанг
юз рисола бўлғусидир —

байтини таҳлил қиларкан, “Бизда фано шарҳида ҳатто бирор рисола йўқ”, дея ачиниш билан мурожаат этади. Дарҳақиқат, олимнинг эътирози ўринли. Мунаққид ва адабиётшунослар мумтоз асарларимиз, манбаларимизда қўлланган арабий, форсий, умумтуркий сўз, ибора ҳамда истилоҳларнинг маъноларини нозик даражада ҳис этишлари шарт. Олий ўқув юртларининг филология факультетларида луғат илмини талаб даражасида ўқитиш, луғат билан ишлаш методикасини яратиш долзарб вазифалардан саналади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, адабиётшуносликда қарийб унутилган тафсир, шарҳ, қиёслаш, таққослаш усуллари қайта тикланди. Буни биз Ҳасан Қудратуллаевнинг “Бобур армони” номли китобида кўришимиз мумкин. Муаллиф “Бобурнома”ни Алишер Навоийнинг айрим насрий асарлари, Зайниддин Восифийнинг “Бадоеъ улвақоеъ”, Хондамирнинг “Ҳабиб ус-сияр” асарлар билан муқояса қилиб, адибнинг фалсафий, адабий-эстетик қарашларини теран илмий таҳлиллар орқали кўрсата бера олган. Дарҳақиқат, классик меросимизни ҳозирги давр китобхонига шундай тартиб-усулда шарҳлаб, тафсирлаб етказиш адабиёт илмининг галдаги вазифаларидандир.

Нажмиддин Комилов “Хизр чашмаси” рисоласида сўфий ҳолатига таъриф берар экан, савқи табиий, яъни интуиция бўлмаса сўфий ҳол мартабасига етиша олмаслигини таъкидлайди. Ҳеч шубҳасиз, мунаққид фаолиятида ҳам интуициянинг ўрни муҳим, зеро, илм майдонига киришнинг ўзи ҳам бир синов. Мунаққид маъни аҳлидан бўлса, унинг ёзганлари том маънода ўқувчини руҳий камолот сари бошлаши мумкин. Натижада адабиёт илми адабиётнинг равнақига хизмат қилади, мунаққид эса, ижодкорнинг тахайюл даражасини, фалсафий мушоҳадасини, аниқроғи, шоир, ёзувчи тасвири замирида зуҳрланган фавқулодда рамз ва тимсолларни ҳис қилиш қувватига эга бўла олади.

“Ҳаёт ва онг тараққиётига хизмат қилмаган илм — илмсизликдан ўзга нарса эмас”, деб ёзади Иброҳим Ҳаққул. Дарҳақиқат, илм инсон камолотига, адабиёт илми эса руҳий-маънавий юксакликка олиб борувчи омил бўлиб келган ва шундай бўлиб қолмоғи лозим.

Ангрен

Тақриз

МУРАККАБ ТАҚДИРЛАР ТАЛҚИНИ

Сўнгги ўн-ўн беш йилда қорақалпоқ насри муваффақият билан ривожланмоқда. Т.Қайипбергенов, Ш.Сейитов, К.Мамбетов, К.Раҳмонов, А.Отажонов, Г.Есемуратова, Ў.Абдураҳмонов, С.Баҳодирова, К.Алламбергенов сингари таниқли ёзувчилар турли мавзуларда қисса ва романлар, туркум ҳикоялар яратиб, қорақалпоқ адабиётининг салоҳиятини оширдилар. Тажрибали адибларнинг сафи талантли ёш ёзувчилар билан кенгайиб бораётгани бу адабиётининг яна бир ютуғи. Қорақалпоқ насрини бойитиб келаётган шундай талантлардан бири ёш ёзувчи Олланазар Абдиевдир.

Олланазар Абдиев ўзбек ўқувчиларига таниш. Унинг бир неча ҳикоялари ўзбек тилига таржима қилиниб, газета-журналларда эълон этилган. Ўтган йили “Субҳидам арафасида” номли романи Музаффар Аҳмад таржимасида “Шарқ юлдузи” журналида босилди. Қорақалпоқ адабиётининг кейинги йиллардаги ютуқлари, романчиликдаги изланишлар билан ўзбек китобхонларини таништиришда бу таржима-асар қўл келиши шубҳасиз.

Ўтган асрнинг 80-йилларида қорақалпоқ адабиётида шўролар сиёсати, мафкураси негизида шаклланган турмушнинг иллатларини фош қилиш руҳида йирик жанрларда асарлар пайдо бўла бошлади. Т.Қайипбергеновнинг “Кўз қорачиғи”, Ў.Абдураҳмоновнинг “Бўсаға”, К.Мамбетовнинг “Виждон”, К.Алламбергеновнинг “Дарё тортилган йиллар”, А.Ўтепбергеновнинг “Дўзах ичида” каби романларида зўравонлик ва ноҳақликка асосланган мустабид тузумнинг кирдикорлари қаламга олинди. Гарчи бу романларни китобхонлар, жамоатчилик яхши кутиб олган бўлса-да, шўро мафкураси уларни “ҳазм” қила олмади, романларнинг халқ ўртасида оммалашишига йўл қўймади. Мустақиллик замони бундай сиёсий чекловларга барҳам берди. Ёзувчилар хоҳлаган мавзуда, эмин-эркин ижод қилиш ҳуқуқига эга бўлишди. Олланазар Абдиевнинг “Субҳидам арафасида” романи худди шу даврнинг маҳсули. Унда яқин ўтимишдаги машаққатли ҳаёт манзаралари, эзгулик билан ёвузликнинг, ҳақиқат ва ноҳақликнинг турли кўринишлари реалистик услубда тасвирлаб берилган.

Романда тақдир йўллари бир-бирига жуда ўхшаш икки инсон — Қайип ва Саймбетнинг самимийлиги, ҳақиқатпарварлиги, адолат учун курашиб бирининг қамалиши, иккинчисининг туҳмат боис руҳий хасталикка дучор бўлиши драматик воқеалар фонида ишонарли ва таъсирчан тарзда тасвирланган. Муаллифнинг тасвир объектини, маҳбуслар психологиясини анчагина яхши талқин қилгани воқеалар руҳидан сезилиб туради.

Қайип соф виждонли, ноҳақликни кўрса чидаб туролмайдиган шахс. Ёзувчи қаҳрамони характерига хос бу хислатни бадиий далиллаш учун бир неча сюжет чизиқларини яратади. Қайип курсдош дўстини институтда ишлайдиган бир домланинг адолатсиз ҳаракатларидан ҳимоя қиламан деб қувғинга учрайди, институтдан ҳайдалади. Ижроқўм раиси Фозиловга ўхшаган ҳаромтамоқларнинг нопок йўллар билан йиққан мол-мулкини кўкка совуриб хумордан чиқиш унинг бирдан-бир армони. Дўстлари билан тил бириктириб, Мирзамуроднинг “Волга”сини тунда ўғирлаб, каналга чўктириб юборади. Шу билан гўё душманидан ўч олгандай кўнгли таскин топади. Лекин кўп ўтмай ушланиб, бир неча йилга озодликдан маҳрум этилади.

Саймбетнинг бошига амалдор Фозилов кўп кулфат солади: хотини Оқсунгулни йўлдан уради, кирдикори фош бўлишидан чўчиб, ҳамтовоқлари билан тил бириктириб, соппа-соғ Саймбетга қарши бўҳтон уюштиради ва уни ақли заифликда айблаб руҳий хасталар даволанадиган касалхонага жойлайди. Олий маълумотли, эрта-индин номзодлик диссертациясини ҳимоя қиламан, деб турган виждонли бир зиёли зўравонларнинг туҳмати боис ноҳақ жабр тортади.

Қаҳрамонлар тақдиридаги мусибатлар бу билан тугамайди. Қайип қамалгач, хотини болаларини бегонага қолдириб, бошқага турмушга чиқиб кетади. Оқсунгул ҳам Саймбетдан юз ўгириб, болаларини интернатга топширади. Уйини сотиб, Фозиловнинг шаҳардан сотиб олиб берган уйида яшай бошлайди. Бир виждонсиз, фирибгар туфайли икки оиланинг турмуши шу тариқа барбод бўлади. Ҳақиқат, адолат учун курашган соф виждонли кишиларнинг ҳаёти, тақдири яқин ўтмишда Саймбет ва Қайипнинг тақдири каби фожиали бўлган.

Роман воқеаларини турмушда кечган ҳодисалар билан қиёслаганда ёзувчининг бадиий ҳақиқат яратишда ҳаётий воқеаларга таянганига амин бўламиз. Айни пайтда, “Субҳидам арафасида” романида қаламга олинган шундай мавзулар, тақдирлар талқини ҳам борки, улар бугун ҳам ўзининг долзарблигини йўқотган эмас. Дарҳақиқат, худбинлик, тубанлик, фирибгарлик, порахўрлик, гарчи маълум муддат баъзи бировларга обрў, ҳузур-ҳаловат бағишласа-да, охири вой бўлиши, бирор кулфат ёки фожиа билан якун топиши муқаррарлигига ҳаётдан аниқ мисоллар келтириш мумкин.

Роман охирлаган сари қаҳрамонларнинг тақдири драматик тус ола бошлайди. Қайип озодликка чиқиб, энди тинч яшайман деб турганда қисмат уни яна бир кулфатга рўбарў қилади. У тасодифан Фозиловни учратиб қолади, ораларида гап қочиб, Қайип уни бўғиб ўлдиради ва жасадни каналга чўктириб юборади. Яшириниб юришни ор билиб, ўзини ички ишлар бўлимига топширади. Вақтинчалик ҳою-ҳавасга берилган, эрига хиёнат қилган Оқсунгулнинг тақдири ҳам аянчли тугайди, у руҳий хасталикка чалиниб, адойи тамом бўлади. Ҳаёт синовларига бардош беролмай қалтис хатоларга йўл қўйган бу аёлнинг қисмати, Фозиловга ўхшаган тўқликка шўхлик қилиб диёнатни унутган кимсаларнинг тақдири кўпларга аччиқ сабоқ бўлса ажаб эмас. Демак, романда кўтарилган муаммолар бугун ҳам ўзининг тарбиявий аҳамиятига эга. Уларнинг ечимидан ўқувчи ўзига тегишли хулосаларни чиқариб олади.

Романни ўзбек тилига тажрибали қаламкаш Музаффар Аҳмад таржима қилган. Таржимон қорақалпоқ адабиётини, қорақалпоқ тилини яхши билади, бу адабиётдан кўпгина асарларни ўзбекчалаштирган. “Субҳидам арафасида” романи таржимаси изланувчан, тажрибали ижодкор қаламидан чиққани сезилиб туради. Романнинг баъзи ўринлари қисқартирилиб таржима қилинганини истисно этганда, асарнинг таржимаси савиясига жиддий эътироз билдириш қийин.

Каримбой ҚУРАМБОЕВ,
филология фанлари доктори,
профессор

Нукус

МУҲАББАТНИНГ ФИДОЙИСИ

Китобингизни ўқидим

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Адабиёт жамғармаси нашриёти томонидан чоп этилган истеъдодли шоира Замира Рўзиеванинг “Сарчашма” (2007) деб номланган тўпламини ўқиб, ундаги Ватан, она, муҳаббат мавзуларидаги шеърларда ижодкорнинг ўзига хос самимиятини ҳис этдим. Дарҳақиқат, ҳар қандай туйғу шеърда ўзининг самимий талқинини эришсагина китобхон қалбида ҳаётсевар ҳисларни уйғота олади. Ушбу фикримизнинг тасдиғини китобдаги “Муҳаббатдан яралгандир Ўзбекистон” туркумидан жой олган ушбу мисраларда кўришимиз мумкин:

Юртим сенинг шабнам қўнган,
Капалаклар учиб юрган,
Отам янглиғ тўлиб турган,
Ўтлоқларингни суйдим.
Еру осмон оралиғин
Нур билан туташтирган,
Зулматларнинг қаролиғин
Ёруғликка алмаштирган
Чироғларингни суйдим...

Зоҳиран қаралганда ва эътибор бермасдан ўқилганда бу мисралар оддий гапга ўхшаб туюлиши мумкин. Аммо шоиранинг киндик қони тўкилган юртига бўлган муҳаббат туйғуси баландпарвоз иборалардан холи, самимият билан ифодалангани шундоққина билиниб турибди.

Тўпламдан, шунингдек, “Улуғларим ёғдуси”, “Дадагинам”, “Муҳаббатнинг фидойисимиз” каби, мавзу ва мазмунига кўра, уйғун шеърларни бирлаштирган туркумлар ҳамда Мустақиллигимизнинг 16 йиллигига бағишланган “Жон риштаси” номли достон жой олган.

Ватан, сен ой, офтобим,
Зиёларингни севдим.
Кутлуғ ҳоки туробим,
Гиёҳларингни севдим.

деб ёзади бир шеърида Замира. Дарҳақиқат, она заминга фарзандлик меҳрини ифода қилиш учун офтоб нуридан униб чиққан набототни — гиёҳларни кўриш ижодкорга кифоя. Юрт табиатидан шоира қалби тўлқинланади, ҳис-туйғулари беғубор мисраларга кўчади.

Умуман, Замирахоннинг янги шеърий тўплами она тупроқ, эл-юртига бўлган муҳаббатининг рамзи сифатида ўқувчиларга тақдим этилган ажиб бир гулдастадир. Эҳтимол, тўпламдаги айрим шеърларда қиёмига етмаган мисралар, баъзи бир нуқсонлар учрар ва бу каби сакталиклар кўпроқ шеършуносларга аниқроқ кўринар. Мен бир муаррих, шеърият мухлиси сифатида шуни айтмоқчиманки, азалдан Шарқ шеър — назм ватани, Ғарб эса, наср ватани ҳисобланади. Шеъриятнинг мазмунан бой турли-туман шакллари қадимдан Шарқда, жумладан, бизнинг Ватанда яратилган. XXI асрга келиб насрда, айниқса, романчиликда инсоннинг ижтимоий фаолиятидан кўра, руҳий кечинмалари, ички психологик тўлғоқлари тасвирига эътибор кучайди. Бинобарин, шеъриятда ҳам инсон ва унинг жамиятдаги ўрни, инсон хилқатининг асл моҳияти ўзининг фалсафий ифодасини топмоғи лозим. Мен Замира Рўзиева ижодида ана шундай теран талқинларни кўришни орзу қиламан. Унинг мазкур тўплами ҳақидаги мулоҳазаларимни шоира Турсуной Содиқованинг китоб муқаддимасига ёзган сўзбоши ўрнидаги шеърининг ушбу банди билан якунламоқчиман:

Булбулларга дўниб юргин, Замирахон,
Кўнгилларга қўниб юргин, Замирахон.

Сайфиддин ЖАЛИЛОВ,
фахрий профессор

Халқ хазина, халқ уммон,
Эшит, тингла, ёз равон...

СУРАТДА: фолклоршунос олим Тоштемир Турдиев, бахши-шоир Бобораҳим Маматмуродов ва ёзувчи Нодир Норматов.

Фидойилар

ПЕШОНАГА БИТИЛГАН ҚИСМАТ

Актриса бўлиш орзуси Рихсихон Иброҳимова қулфи дилининг калити, ҳам пешонасига битилган қисмат эди. Қисматга айланган бу орзу униб, бўй кўрсатганини ота-она илғамай ҳам қолишганди. Бўлмаса, Рихсихон ўрта мактабни битириб, қайси олий ўқув юртига кириш ҳақида уларга маслаҳат солганда, арзандаларини оппоқ врачлик либосида кўриш бирдан-бир орзулари эканини айтармидилар.

Рихсихон ота-она юзидан ўтолмай, ичини ит тирнаб, аттестатини Тошкент медицина институтига топширди-ю, қатъий қарорга келиб, яна қайтариб олди. Тошкент Театр ва рассомлик санъати институти "Театр ва кино актёрлиги" факултетига ҳужжатини топширди. Ота-она бу сафар қиз раъйини қайтармадилар. Рихсихон талабалик чоғидаёқ театрга ишга таклиф этилди. 1955 йили О.Ёқубовнинг "Айтсам тилим куяди, айтмасам дилим" пиесаси спектаклида Раъно, 1957 йили "Йўлчи юлдуз" спектаклида Тўрахонбойнинг кичик хотини Гуласал роли топширилди. Одатда бундай ролларни ижро этиш ижрочидан катта саҳна кўникмаси ва тажрибани талаб этади. Рихсихон бор-йўғи талаба эди. Пиеса бўйича ўн саккиз ёшли ғоят гўзал камбағал қиз — Гуласални севган йигити Темирдан ажратиб, икки-уч қоп буғдой эвазига хотинликка олган Тўрахонбойнинг жабрдийдага нафрати чексиз. Унинг бирдан бир нияти дасти узунлик билан хуморини ёзиш. Мазкур ролни ижро этаётган Амин Турдиев тайёргарлик жараёнида шундай хулосага келади: инсон қанчалик ваҳший, аламзада бўлмасин, Гуласалдек табиат мўъжизасини беихтиёр севиб қолмаслиги мумкин эмас. Шу сабаб бешафқат Тўрахонбойдаги зўравонлик ҳисси оқибатда севгига айланишини кўрсатиб беришни мақсад қилиб қўяди. Матн қайта ишланиб, шу йўл билан ижро этилади. Оқибатда Рихсихоннинг талқин вазифаси янада мураккаблашади: Тўрахонбойнинг ишқий хаёлига жавоб тарзидаги кечинмалару, Темирдан айрилиқ ярасининг янгиланиш оқибатларининг оний саҳналари... Буларнинг ҳаммаси режадагидан ортиқ амалга ошади.

Эришилган ютуқдан Рихсихон ва Амин Турдиевдан ҳам кўра, театр жамоаси кўпроқ мамнун эди. Сабаби, театр репертуарида етакчи муҳаббат маликалари бош ролларини ижро этишга муносиб янги авлод вакилларини тарбиялаб етказиш давр талаби эди. Яйра Абдуллаева, Ирода Алиева, Эркли Маликбоевалар билан изма-из Рихси Иброҳимованинг саҳнага кириб келиши бошқа ёшлардан фарқли, ўзига хос файзу футур, жило билан юз очаётган истеъдод келажагидан гувоҳлик беради. Буларнинг ҳаммаси бир сўз билан "саҳнавий тароват" деб аталади.

Рихсихонга саҳна буюкларининг изидан бориш, меҳрини қозониш бахти битилди шекилли, кўп ўтмай улар иштирокида қўйилган спектаклларда партнёр бўлиб саҳнага чиқа бошлади: 1956-57 йиллари "Алишер Навоий" спектаклидаги Гули ролида Олим Хўжаев, 1961 йили "Мирзо Улуғбек" спектаклида Феруза ролида Шукур Бурҳонов билан.

Баҳонаи сабаб билан юқорида тилга олганим саҳна таровати хусусида бир ҳодисани эсга олишни ўринли деб биламан: 1960 йили театр саҳналаштирган И.Султоновнинг "Имон" пиесасининг спектаклида Рихсихон Озода ролида саҳнага чиққанди. Мен спектаклнинг тайёрланиш жараёнида иштирок этиб, унга биринчи тақризни ёзиб матбуотда чиқаргандим. Спектакл Озоданинг "Салом, эй қуёш! Салом, эй янги кун! Истайманки, сен ҳам кунларимдек ёруғ ва саодатли бўл!" сўзлари билан бошланар, ўша сўзларни айтаётган ижрочи сиймосида томошабин кўзини қувонтирадиган, қалбига завқу-шавқ бахш этадиган аллақандай ижро сеҳри мавжуддек эди. Рихсихоннинг талқинидан олган таассуротимни ўша кезлари театр директори С.Эшонтўраева билан ўртоқлашганимда, опа мамнун жилмайиб: "Жуда тўғри англабсиз, бу қиз саҳнамиз келажагини таъминлайдиганларнинг олдинги сафида бўлиши керак, уни ўз ҳимоямга олганман", деб фикримни қувватлаган эдилар.

Аҳдига содиқ устоз меҳр билан имкон доирасида шогирдига шароит яратди. Олдинма-кетин ўзининг шоҳ ролларидан Гули, Жамила ижролари мисолида уни бошқа ёш ижрочилар билан синовдан ўтказди. Охир-оқибатда "Шошма, қуёш" спектаклида бош қаҳрамон Санобарнинг умр қиссаси баёнида Рихсихон қирқ ёшлигини, олтмиш ёшлигини ўзи ижро этиб, устоз ва шогирд ҳамнафаслиги гаштидан кўнгли жойига тушиш бахтига муяссар бўлди. Бу устоз ва шогирд ҳамкорлигининг дебочасию, хулосасига тааллуқли гап, холос. "Шошма, қуёш" 1978 йили саҳна юзини кўрган бўлса, бунгача ўтган йигирма йил давомида Рихси Иброҳимова шогирдликдан фаол, ташаббускор ижодкор, талқинда ихтироларга қодир ижрочи даражасига кўтарилди.

Дастлабки натижа "Мирзо Улуғбек" спектаклидаги Феруза тимсоли талқинидаёқ юзага чиқади. Феруза кўп жиҳатлари билан Гулидан фарқ қилади. Аввало, Гули сингари севгилисининг биринчи муҳаббат ғунчаси эмас. Буюк олим ва тахт соҳибининг кенжа, лекин ягона суюкли хотини, Улуғбек умрининг хазон фаслида топиб, парваришлаб олган бебаҳо дурдонаси. Барча ғанимлари, шу жумладан оқпадар фарзандининг ҳийлаю-макри қаршисида ноилож қолган соҳиби тахт "суюб-суюб" хотинига талоқ беради. Бироқ тожу-тахтдан воз кечиб, сафарга отланган Улуғбек "Тожлардан ҳам азиз бўлган кўз устидаги гавҳари"ни олиб кетишга қарор қилади: "Сенга талоқ берган эди султон Улуғбек, қайта никоҳ ўқиттирар Улуғбек сайёҳ!" Аммо бу ниятига ҳам етолмайди.

Яраланган, қўлидан қиличи тушиб, дарахтга арқон билан банди қилинган Улуғбекнинг "Феруза сен мендан кўрган жафони унут, Асл севги ҳурматига мени эсда тут", дейишдан ўзга чораси қолмайди.

Пиесада юрак титроғи билан битилган бу фожеали кечинмалар силсиласини актриса бутун вужуди билан ҳис этиш бахтига муяссар бўлди. Унинг бахти ҳам, ютуғи ҳам шунда эди. Худди шу сингари бахтга эришиш имкони кейин "Шошма, қуёш" спектаклида Санобарнинг қирқ ёшлигини ижро этиш муносабати билан акстриса қаршисида кўндаланг бўлади. Санобарнинг ягона ўзлигию, табиати, юриш-туришидан тортиб, ҳамма-ҳаммасини бир йўналишга жо этиш вазифаси кўпроқ Рихсихон зиммасига тушди. Уни актриса қунт, саҳна устасига хос нафас ва илҳом билан еча билди.

Тилга олганимиз ижролар актрисанинг шоҳ роллари бўлиб қолди. Улар қаторида "Гамлет"даги Офелия, "Ганг дарёсининг қизи"даги Хемнолини, "Ой тутилган тун"даги Забаржад, "Абу Райҳон Беруний"даги айёр малика Сайёра, "Ғариблар"даги бағри тош кенжа қиз Нелли, "Куёв"даги тили югурик, беҳаё Назми тимсолларининг ижролари Рихси Иброҳимова ижодий уфқининг нақадар кенглигидан гувоҳлик беради.

Бундай қараганда, муҳаббат ва садоқат маҳбубаларининг ижрочиси Рихси Иброҳимовага жаҳолат ёки риё, худбин ёки тошюрак табиатли кимсалар суратида саҳнага чиқиш тасаввурга сиғмайдиган ёки унга ярашмайдиган роллардек туюлиши мумкин. Бу ҳолат четдан қараганлар, айниқса, актрисага салбий тимсоллар ролини муносиб кўрмаган ашаддий мухлислари учун. Рихси Иброҳимова учун бундай эмас. У ўзининг актриса эканини юракдан ҳис этгани туфайли хоҳ саҳнада, хоҳ экранда, ижобийми, салбийми, уйқаш табиатли тимсоллар бўладими, барчасига бир хил қизиқувчанлик билан ёндашиб, аввало ўзи учун бирор ихтиро ахтариш орзуси билан иш кўриш лозимлигини яхши билади. Режиссёрларда ижрочи кучларнинг имкониятидан келиб чиқиб иш кўриш ҳисси етишмаслиги, қатор иқтидорли актёр ва актрисалар учун муносиб ролларни ижро этиш ҳамон орзу бўлиб қолаётгани хусусида куюниб гапиради, матбуот учун интервюлар ҳам беради. Ана шундай суҳбатларнинг бирида актёрларнинг режиссёр билан ҳамкорлиги хусусида қуйидагиларни айтади: "Актёр режиссёрда ўзининг мураббийини сезиши керак. Ҳар иккиси бир мақсадни рўёбга чиқариш учун баҳамжиҳат ишлаши лозим. Режиссёр актёрни танлаш ҳуқуқига эга бўлгани ҳолда, актёр режиссёр танлаш имкониятига эга эмас. Шу жиҳатдан актёрлар режиссёрга тобе халқ. Бинобарин, ҳамма нарса режиссёрнинг истеъдоди, адолати, одамийлиги, жонкуярлигига боғлиқ. Режиссёр, аввало, ўзининг истеъдоди, дунёқараши, замон талабларига ҳозиржавоблиги билан актёрларга намуна бўлиши лозим. Афсуски, кўпинча заиф режиссёр актёрлар қаршисида ўз заифлигини яширишга ҳаракат қилади. Мустақил ва талабчан актёрларни таъқиб эта бошлайди".

Тутуннинг аччиғини фақат мўри билади, деган ҳикмат бор. Шундай экан, актриса аччиқ ҳақиқатни, ўз жамоасидаги баъзи нолойиқ ҳолатларни эътиборда тутиб гапиради. Ҳатто сабабчиларининг номларини тилга олишдан ҳам тап тортмайди. Бу ўзига ишонган, адолатталаб касб фидойисига хос аломат.

Орзу қилса арзийдиган бу хислатни Рихси Иброҳимова фаолияти, яшаш тарзининг яна бир қирраси — театршуносу танқидчиларнинг фикрдоши, тўғрироғи, уларга ҳатто намуна эканидан далолатдек мамнуният билан тилга олдик. Бўлмаса, режиссёр ва актёр муносабатларидан ташқари, қатор театрлар, шу жумладан ўзи ишлаётган жамоада саҳна нутқи маданиятининг аҳволи, кекса ва ёш, ўрта бўғин авлодига мансуб саҳнадошларининг кўз ўнгида юз бераётган, ўзи кўриб, билиб турган мураккаб муносабатлари хусусида танқидчию журналист, умуман эзгу ниятли қаламкаш аҳли билан матбуот орқали қилган суҳбатлари хусусида кўп ва хўб фикрларни қоғозга туширишм ўринли бўларди. Бу ва шунга ўхшаш Рихси Иброҳимова шаънини безайдиган бошқа хислатлар, унинг саҳна, кино, телеэкран, радио тўлқинларини безайдиган ижод маҳсуллари баёнини кейинга қолдириб, ардоқли актрисамиз таваллуди кунларида унга боқий умр, саломатлик, саҳнада янги тимсоллар талқини насиб этишини тилаб қоламиз.

Тошпўлат ТУРСУНОВ

САНЪАТГА ОШУФТА ХАЛҚ

Бошланиши биринчи бетда.

— *Қирқ йилдирки ижодий сафарларда юраман,*— дейди Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Гулчеҳра Саъдуллаева биз билан суҳбатда. — *Ҳар бир саёҳатнинг ўз гашти бор. Бироқ, назаримда, Қашқадарё воҳасидаги таъдбирлар ўзгача ўтаётгандек. Бунга ўзингиз ҳам амин бўлдингиз. Қуёш нурида тобланган меҳнаткаш, меҳридарё халқимизга таъзим қилгинг келади! Биз уларнинг севинч-у дардларини кино мухлисларига самимият билан етказишимиз керак. Ҳақиқий санъат қадрини олисдаги мухлисларимнинг нигоҳида ҳам кўрдим*.

Тадбирда вилоят ҳокими Нуриддин Зайниев иштирок этди.

* * *

23 апрел тонгида киноижодкорлар уч гуруҳга бўлиниб жойларга йўл олишди. Санъат Девонов, лўли Марям қиёфасида халқ ичига кириб борган актриса Элмира Раҳимжонова, ижодий сафар чоғи намойиш этилган "Забаржад" кинофилми қашқадарёлик мухлислар учун ҳақиқий совға бўлди десак, муболаға бўлмас. Бир қанча филмлар орқали томошабинларга таниш Улуғбек Қодиров,(Ҳа айтмоқчи, "Телба" филмининг режиссёридан бош ролга айнан Улуғбекни танлагани сабабини сўраганимизда, у "Бу йигитнинг чапани табиати туфайли шу тўхтамга келганмиз," деб айтган эди) бу ерда ҳам мухлису мухлисалар қуршовида бўлди. "Чавандоз" филмининг сценарий муаллифи, кинодраматург Ғофир Шермуҳаммад, умидли эстрада қўшиқчиларимиздан Отабек Муталхўжаев ва тележурналист Феруза Нодировалар Косон ва Муборак районларида бўлиб, "Косон-ёғ-экстракция" заводининг ишчи ходимлари билан учрашдилар. "Мубораакнефтгаз" унитар шўъба корхонасида туман аҳолиси ва талаба ёшлар билан ўтказилган ижодий кеча байрамга уланиб кетди.

Ўзбекистон санъат арбоби Турди Нодиров, халқимизнинг суюкли Муқаддами — Гулчеҳра Саъдуллаева, мултфилмлар режиссёри Азиз Муҳаммедов, пародия санъатини юксак даражада эгаллаганлиги билан ихлосмандларни лол қолдириб келаётган Алишер Узоқов, Шаҳрисабз фарзанди Гулчеҳра Эшонқулова, шу заминда туғилиб ўсган Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Фарҳод Абдуллаев, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Раъно Шодиева, вазминлиги билан сирли кўринадиган ўйчан ижодкор — истеъдодли актёр Фахриддин Шамсиматовлар Шаҳрисабз ва Китоб туманларидаги мухлисларининг барча саволларига жавоб беришди. Бу жараёнларнинг барини тасвирчи оператор Икром Жўраев илҳом билан лენталарга муҳрлаб турди.

Устоз санъаткор Мэлс Абзалов, рангбаранг ҳар бир образини томошабин хотирасига ўчмайдиган қилиб жойлай оладиган актёр Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Фарҳод Аминов, кинорежиссёр ва актёр Исамат Эргашев, кинорежиссёр Собир Назармуҳамедов, кинооператор Абдувоҳид Ғаниев, "Қор қўйнида лола" ва "Ўтов" филмлари орқали ўзининг салоҳиятини кўрсатган ёш актрисамиз Замира Бешимова, эстрада хонандаси Инди, продюссер Аваз Тожихоновлардан иборат гуруҳнинг Ғузор ва Деҳқонобод туманларидаги ёшлари билан учрашувлари ғоят таъсирчан бўлди.

"Орзу ортида", "Чашма", "Қор қўйнида лола", "Севинч", "Кўргулик" каби филмлари оператори, режиссёр сифатида "Севгинатор" филмини суратга олган ёш киноижодкор Абдувоҳид Ғаниев шундай дейди:

—*Кино кунлари кўнгилдагидек ўтяпти, деб ўйлайман. Қашқадарёликларнинг кино санъатига муҳаббатлари ўзгача экан. Одамлар билан яқинлик ижодкорга туртки беради. Шунақанги сафарлар боис, ижодкорлар бир жойга йиғилади. Томошабиннинг илиқ муносабатида уларнинг холис баҳоси кўринади. Бир нарсага амин бўлдимки, халқ чинакам киноасарни кутар экан. Чекка туманларда яшовчилар ҳам "Севгинатор" филмига муносабат билдиришаётгани қувонарли ҳол.*

Шўртангазкимё мажмуаси ва Қарши шаҳридаги 3-меҳрибонлик уйида бўлган ижодий учрашув ғоят ҳаяжонли бўлди. Байрамона дастурни ёш умидли киноактёрлардан Босит Раҳматов нуктадонлик билан бошқарди. Меҳрибонлик уйида тарбияланувчи болажонларга "Шарқ Синема" студиясининг совғалари топширилди.

Сафар чоғи қашқадарёлик турли касб эгалари билан суҳбатлашганимда, улар "Эҳтимол кутубхоналарда бордир, аммо "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" биз томонларга негадир кам келади," — дея, газетамизни топиш даргумон эканлигидан шикоят қилиб қолишди. Бунга ўзим ҳам гувоҳ бўлдим. Газетанинг деярли ҳар бир сонида воҳа маданий ҳаётидан хабар, лавҳа, мақола эълон қилинади. Аммо бу ерда обуначиларимиз ниҳоятда озчилиги кишини таажжубга солади. Шундай санъатга ошуфта халқ адабиёт ва санъатнинг турли қирралари ёритилаётган кўплаб мақолалардан бебаҳра қолаётганлари афсуланарли.

И.ҚЎШШАЕВА,
"ЎзАС" мухбири

Танишинг: рассом

Ҳусан СОДИҚОВ

Таниқли рассом Ҳусан Содиқовнинг рангтасвир оламига қадам қўйишига тойчоқ сабаб бўлган экан. Қизиқ, нега энди, деб сўрашингиз мумкин. Ҳусан ҳамма болалар каби кўча чангитиб, ўйнаб юрган кунларнинг бирида от етаклаган одам ўтиб қолади. Отнинг ёнида тойчоғи бўлиб, дикир-дикир сакраб, онасига эргашиб борарди. Буни кўрган болалар тойчоқни томоша қилиб, кўча бошигача унга эргашиб боришади. Тойчоқ шундай чиройли эдики, ўша кундан бошлаб Ҳусаннинг тинчи бузилади. Отасига ҳар куни тойчоқ олиб беринг, дея ҳархаша қиладиган бўлади...

Болакай юрса ҳам турса ҳам тойчоқни ўйлайверади, дуч келган девор ва эшикларга хаёлидаги тойчоқ суратини чизаверади. Ҳали мактабга бормаган болакай ота-онаси олиб берган қоғоз, рангли қаламлар билан аввалига тойчоқ, сўнг самолёт суратларини ўхшатиб чизишга ҳаракат қилади...

Орзулари ҳақиқатга айланган Ҳусан мактабда ўқиш билан бирга, рассомлик тўгарагида Жалил Ҳакимов, Павел Шестаковлардан рангтасвирнинг илк сабоқларини олади. Катта рассом бўлиш учун кўп ўқиш, ўрганиш кераклигини тушунган Ҳусан Тошкент театр ва рассомлик санъати институтига ўқишга киради. Ижодий изланишларни давом эттиради.

Мана, йигирма йилдирки, рассом болалар китобларига рангли суратлар чизиш билан бирга, графика, карикатура жанрларида ҳам ижод қилиб келмоқда.

Яқинда "Шарқ зиёкори" китоблар марказида рассом суратлари билан безатилган "Ўзбек халқ эртаклари" китобининг тақдимоти ва карикатура жанридаги туркум асарларининг кўргазмаси бўлиб ўтди. Бир-биридан чиройли, рангли суратлар билан безатилган, ўзбек, инглиз, рус тилида чоп этилган китобларни қўлга олиб ҳавасимиз келди. Китоблардаги суратлардан рассомнинг топқирлиги, болалар дунёсига яқинлиги сезилиб турибди. Болаларга сурат чизиш игна билан қудуқ қазишдек гап. Кимдир болаларга шунчаки, осонгина суратлар чизса бўлади дейиши мумкин. Бу нотўғри. Катталарга қараганда болалар жуда синчков ва эътиборли бўлишади. Уларни оддий чизгилар билан алдаб бўлмайди. Рассом эртак китобларга шундай ғаройиб суратлар чизганки, уни кўрган болалар, албатта эртакларни бош кўтармай ўқиб чиқадилар. Рассомнинг миллий руҳда, камалакдек сержило суратлари болаларни ҳайрат, гўзаллик оламига етаклайди, ватанга меҳр-муҳаббат уйғотади.

Рассом устахонасида

Муҳими, Ҳусанжон болаларни жуда яхши кўради. Уларга ҳаётини бағишлаган, десак муболаға бўлмас. Болаларга чоп этилаётган суратлари, рангли китобларни кўриб кўзингиз қувнайди. "Юртимизда дунё андозаларига мос, рақобатбардош китобларнинг яратилишида Ҳусанжоннинг меҳнатлари беқиёс", — дейди болалар ёзувчиси Эркин Маликов.

Рассом карикатура жанрида ҳам баракали ижод қилиб келмоқда. Кўргазмада намойиш этилган суратлари бир кулдирса, бир куйдиради. Унинг ҳар бир асарида кичик бир ҳаёт манзараси бор. Унинг ҳажвий асарлари томошабинни ҳушёрликка чорлайди.

Илк бор карикатура оламига кириб келишини рассом шундай эслайди: "Илгари "Муштум" журнали кириб бормаган уй бўлмасди. Журнални орзиқиб кутардим. Унда чоп этиладиган ҳажвий суратларнинг чизилишига қизиқиб, уларга ўхшатиб суратлар чиза бошлаганман. Айниқса, ҳажвчи рассом Алижон Холиқовнинг асарларига ҳавас билан қарардим."

Ҳусан Содиқов Япония, Туркия, Эрон, Америка, Хитой, Исроил каби мамлакатларда бўлиб ўтган танловларда иштирок этиб, махсус диплом ва совғалар билан тақдирланган.

САРВАРА

"НАВРЎЗ САДОЛАРИ"

Ўзбекистон давлат консерваториясида кўповозли халқ чолғу ансамблларининг "Наврўз садолари" биринчи фестивали бўлиб ўтди. Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, консерватория, "Сўғдиёна" халқ чолғулари камер оркестри, "Соғлом авлод учун" халқаро жамғармаси, Рус маданияти маркази ва Ўзбекистондаги Россия Федерацияси элчихонаси ҳамкорлигида ташкил этилган бу анжуман рус халқ чолғулари оркестрининг 120, ўзбек халқ чолғулари оркестрининг 70 йиллигига бағишланди.

Фестивалнинг очилиш маросимида сўзга чиққан консерватория проректори Д.Муродова ва Ўзбекистондаги Рус маданияти маркази раҳбари С.Герасимовлар мазкур анжуманнинг икки халқ ўртасидаги дўстлик ришталарини мустаҳкамлашдаги аҳамиятини таъкидладилар.

Фестивалнинг иккинчи куни "Миллий чолғулар оркестри — халқаро мусиқий мулоқот воситаси" мавзуида анжуман ташкил этилди. Консерватория ва Москва Мусиқа академияси профессорлари иштирокида бўлиб ўтган анжуманда халқ чолғулари ижросига доир муаммолар, бу борада малакали кадрлар тайёрлаш юзасидан ўзаро фикр алмашилди.

Насиба МАШАРИПОВА

МАДАНИЙ ҲАЁТ

Мулла Тўйчи Тошмуҳаммедов номидаги Қашқадарё вилоят мусиқали драма театрида "Нуҳ кемаси" номли спектакл саҳналаштирилди. Асар муаллифи Нафас Шодмонов, режиссёр Фарҳод Жумаев, рассом Абдулҳай Шермуҳаммедов. Спектаклга мос либосларни Александра Ли танлаган.

Асосий ролларни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Эркин Шодиев, артистлар Ўткир Бойқобилов, Фарҳод Бойназаров, Раъно Мустафоева, Азиза Бобомуродова, Акбар Бердиев, Феруза Самиевалар талқин этмоқдалар.

* * *

Пойтахтимиздаги Ғафур Ғулом номидаги маданият ва истироҳат боғида "Ўлан айтгали келдик" деб номланган бешинчи анъанавий фолклор санъати байрами бўлиб ўтди. Байрамда Андижон вилоятидан Баҳодиржон Исмоилов, Ангрен шаҳридан Турдиали Пардаев, Кимёхон Қосимхонова, Жиззах вилоятининг "Зомин сайқали" фолклор-этнографик халқ ансамбли, Тошкент шаҳридан "Гавҳар" фолклор халқ жамоаси ҳамда Республика илмий-методик маркази қошидаги намунали "Дурдона" фолклор- этнографик ансамбли ўз концерт дастурларини намойиш этдилар.

М.КАРИМОВА

ЗАРИНА РАҚСЛАРИНИНГ СЕҲРИ

Қизининг рақсга ҳаваси, истеъдоди борлигини сезган чевар она унга рақсга тушиш учун чиройли кўйлак тикиб беради. Қизалоқ шу кўйлак билан биринчи қўнғироқда барча ўқитувчи ва ўқувчилар олдида рақсга тушади. Бу Заринанинг мактабга ҳам, рақс санъатига ҳам бўлган илк қадами эди.

Кейинчалик Зарина "Ассалом, қуёш" болалар тўгарагига қатнай бошлайди. Ўзини спортнинг, каратэ, теннис, сузиш каби турларида ҳам синаб кўрди, буларнинг ҳеч бири рақс ўрнини босолмаслигини тушунди. Профессионал раққоса бўлишни орзу қилган Зарина Миллий рақс ва хореография олий мактабига ўқишга кирди. Бу даргоҳдаги илк устози Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Карима Узоқова бўлган.

Зарина битирувчи синфда ўқиб юрган йили мактабнинг маҳоратли ўқувчилари хонанда Юлдуз Усмонованинг концертида миллий рақсларни ижро этишга таклиф қилинади. Концертда иштирок этаётган Алия Шалхарованинг "Эйфория" шоу-балетидан бир раққоса касал бўлиб қолади ва К.Узоқова унинг ўрнига Заринанинг номзодини кўрсатади. Заринанинг устозининг юзини ерга қаратмайди. Бу воқеа А.Шалхаровада ҳам яхши таассурот қолдирди ва "Офарин "замонавий рақс театрини очгач, биринчилардан бўлиб Заринани жамоага таклиф қилди.

Бу ансамбл билан Зарина АҚШ, Франция, Италия, Туркия, Индонезия, Япония, Корея, Болтикбўйи, Болгария, Хитой ва МДҲ давлатларида гастрол сафарларида бўлди.

2006 йили Мукаррама Турғунбоева номидаги кўрик-танловда "Нозанин ", "Кайфият" каби рақслари билан қатнашиб, Гранприни қўлга киритди.

Яқинда Алишер Навоий номидаги опера ва балет катта театрида Зарина Фатоева яккахон концерт дастурини намойиш этди.

"Концертим профессионал рақс санъатидаги қадамларимдан мустаҳкам бўлишига ёрдам беради, деб ўйлайман, — дейди Зарина. — Профессионал раққоса кўпқиррали бўлиши керак. Шунинг учун нафақат миллий рақсларни, балки турли услубдаги рақсларимни мухлислар имтиҳонидан ўтказишни ният қилдим".

Концертда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Г.Мамазоитова ижросидаги "Мени унутма" қўшиғига Зарина Фатоеванинг ўзи илк бор мустақил саҳналаштирган рақси ижро этилди. Томошабинларни ҳайратлантирган "Илон" рақси бўлди.

Шу йил март ойида Алмати шаҳрида бўлиб ўтган халқаро фестивалда ижро этилган миллий ўзбек рақсларимиз шунинглек модерн йўналишидаги "Тушлар" рақси, испан, араб, грузин рақслари яхши кутиб олинди. Тангони замонавий кўринишда, брейкданс йўналиши билан уйғунлаштириб замонавий йўналишларда ижод қилаётган Сергей ва Олег билан бирга ижро этди. Концерт сўнгида ўзбек рақслари жамламаси "Попурри" намойиш этилди. Ижро давомида Заринага "Офарин" замонавий рақс театри раққос ва раққосалари яқиндан ёрдам бердилар.

Бу ажойиб концертнинг режиссёрлик, либослари ва рақсларни саҳналаштириш ишларига Заринанинг сўнгги йиллардаги устози ва раҳбари Алия Шалхарова бошчилик қилди. Элвира Мулюкова, Зуҳра Ғиёсова, Карима Узоқова, Равшаной Шарипова, Матлуба Абдулаковалар эса яқиндан ёрдам бердилар.

Ирода МИРҲУСАНОВА

Кўҳна Шарқда устоз эъзозланган, ардоқланган. Халқимизда устоз отангдан улуғ, деган нақл бор. Ушбу нақлнинг нечоғли асослилиги ҳикматларда мужассам.

Ривоят қилишарича, Арасту ҳазратларидан: "Нечун сиз устозингизни отангиздан улуғ кўясиз", деб сўраганда Арасту шундай жавоб берган экан: "Отам мени бу ўғу оламга келтирди, устозим эса мени ердан юксакликка кўтарди". Ҳақиқатдан ҳам, Устоз ҳар бир инсоннинг ҳаётида муҳим ўрин тутади.

Яхшилар ёди

РУҲИ ЎЗБЕК, ИСМИ ҲАМ...

Биз — муаллифлар, ўзимиз устозлик шарафига муяссар бўлиб, унинг қадрини билган палламизда устозимиз — ўта меҳрибон, камтар, меҳнатсевар, самимий, забардаст туркийшунос олим Александр Михайлович Щербак домладан айрилиб қолдик...

Александр Михайлович 1926 йили 18 декабрда Ставрополь ўлкасининг Туркман туманида таваллуд топди. 1943 йили ўрта мактабни тугатиб, 17 ёшида, ўз хоҳишига кўра, жангга отланди. Уруш тугагач, педагогика институтига ўқишга кирди, институтни муваффақиятли тугатиб, аспирантурада таҳсил олди. 1951 йили "Ўғузнома асарининг лексик, грамматик таҳлили" мавзусида номзодлик, 1968 йили "Туркий тиллар фонетикасининг қиёсий талқини" мавзусида докторлик диссертацияларини ҳимоя қилди, ўнлаб монографиялари, юзлаб мақолалари билан туркийшунослик фанининг ривожига улкан ҳисса қўшди.

Олимнинг илмий фаолиятида туркий тиллар фонетикасини қиёсий ўрганиш муҳим ўрин тутади. Туркий тил товушларини ўзаро қиёслаб, бобо тил даврида унлилар чўзиқлик билан ажралиб турганини биринчилардан бўлиб исботлаб берди. Ундошларнинг умумтуркий хусусиятларини аниқлади. Бундай талқинлар олимнинг "Туркий тиллар фонетикасининг қиёсий таҳлили" монографиясини юзага келтирди. Устози С.Е.Малов бошлаган, кейинчалик А.К.Боровков раҳбарлигида давом эттирилган, 70-йиллар туркийшунослигининг катта ютуғига айланган "Қадимги туркий тиллар луғати" ("Древнетюркский словарь") китобининг яратилишида олимнинг хизматлари беқиёс бўлди. Олим туркий руник ёзувининг асл манзили, тараққий этган ҳудудини аниқлади. Энасой ёдгорликлари ёзуви Ўрхун ёзувининг кейинги вариантидир, деган хулосага келди.

Александр Михайлович туркийшуносликка оид фаолиятида ўзбек тилшунослигига бўлган эътибор алоҳида ўрин тутади. Айниқса, олим эски ўзбек тили ва адабиётини синчковлик билан ўрганди. Уйғур ёзувида битилган XIV — XV аср ёдгорлиги "Ўғузнома" ва "Муҳаббатнома" асарларини нашр эттирди. Дарвоқе, Фанлар академиясининг Санкт-Петербургдаги кутубхонасида шинелли, қўлтиқтаёққа таянган рус йигитининг "Ўғузнома" таҳлили билан машғул бўлиб ўтирганини кўрган таниқли ўзбек олими Фаттоҳ Абдуллаев унга ҳам ҳайрат, ҳам ишончсизлик билан қараб: "Сиз князь Игорни ўрганганингиз осонроқ бўларди", деган экан. Кейинчалик Фаттоҳ Абдуллаев Александр Михайловичнинг нашр қилдирган "Ўғузнома", "Муҳаббатнома", "Таашшуқнома", "Солнома" асарларини ўқиб, руник ёзувлар, Бобур ҳақидаги ишларини кўриб: "Дунёдаги хатоларимдан биттаси Щербакка ноўрин танбеҳ берганим бўлди", деб эътироф этган.

Домла Буюк Британия кутубхонасида сақланаётган 81-93 рақамли қўлёзма таркибидаги "Сирож-ул қулуб", "Масала китоби", "Роҳат-ул қулуб", "Муҳаббатнома" асарлари ўзбек тилининг муҳим манбаси эканлигига олимларнинг эътиборини қаратди. Шунингдек, у "X — XII асрлар Шарқий Туркистон ёдгорликлари тилининг грамматик очерки", "Эски ўзбек тили грамматикаси" монографияларини нашр эттирди. "Эски ўзбек тили грамматикаси" китоби тилнинг шаклланиши, фонетикаси, морфологияси (сўз туркумлари) ва синтаксисидан ташкил топган. Унда ўзбек тилини ўрганиш тарихининг обзори ҳам бор. Китобга илова тарзида эски ўзбек тилидаги шеър тузилишининг таҳлили ҳам киритилган. Бу ишга А.К.Боровков муҳаррир бўлган эди. Ушбу асарлар тил тарихи, адабиёт тарихи бўйича ҳамон ноёб манбадир. Мазкур манбалар кейинчалик ўзбек тилида яратилган дарсликларга замин бўлди.

Александр Михайлович ўзбек тилшуносларидан кўплаб шогирдлар етиштирди: Эргаш Умаров, Сорахон Отамирзаева, Ҳалима Йўлдошева, Клара Шарафутдинова, Тожихон Турсунова, Матлуба Бақоева, Аъзам Чориевлар шулар жумласидандир.

Олимнинг шиори: меҳнат ва яна меҳнат бўлган. Столларининг устида камида 4 та иш турарди. "Древнетюркский словаь" устида уч, тўрт соат ишлагач, "дам олиш учун" "Сравнительная фонетика"-га ўтар, ундан чарчаганда бирор маъруза ёки мақола устида ишлар, кейин шогирдларининг ишини кўрар эди. Институтга ҳаммадан олдин келиб, ҳаммадан кейин кетарди. Ҳатто фарзандлари институтга "дадажон сизни соғиндик", деб қўнғироқ қилишарди. Гўшакни қўйгач, устоз узрли оҳангда: "Мен ишга кетаётганимда улар ухлашаётган, ишдан қайтганимда эса кута-кута ухлаб қолишган бўлади. Мен-ку уларни кўраман, бошларини силайман, ўпиб эркалайман, лекин улар мени кўришмайди-да. Шунинг учун ҳам улар соғиниб қолишибди" дер, хонада ишлаётганларга телефон ҳалақит бердими, деган хаёлда хижолат чекар эди. Домла оиласига содиқ, фарзандларига меҳрибон, ҳалол, пок виждонли инсон эди.

Александр Михайлович шогирдларга ҳаддан ташқари меҳрибон эди. Биз шогирдларнинг ишимизни қайта-қайта ўқир, қаттиққўллик билан таҳлил қилар, лекин сира руҳимизни туширмасди. Ҳимоя маърузасини тўрт марта қайта ёздирар, "Ишни топширишдан олдин юз марта ўқинг", дер эди. Бу гап бизга ёқинқирамас, ичимизда юз марта ҳам ўқийдими, деган эътироз пайдо бўларди. Лекин илмий ҳаёт шуни кўрсатдики, домла ҳақ экан.

В.П.Наливкин, М.Наливкина, А.Ю.Якубовский, В.И.Романовский, В.Л.Вяткин, В.В.Бартольд, Р.Р.Шредер, С.Е.Малов, А.К.Боровков сингари атоқли олимлар қатори домла А.М.Шчербак ҳам ўзбек халқига, унинг ўтмишига, тамаддунига, руҳий бойлигига меҳр қўйди ва уларнинг ишини давом эттирди. Улар халқимизнинг маънавий бойлигини, бағрикенг, покдомонлигини билишар эди. Ўзларининг бутун истеъдодини, умрларини шу халқнинг тарихи, илми, фанига бағишлаганлар.

Александр Михайлович Ўзбекистонда яшамаган, лекин меҳр билан: "Ўзбекистон менинг иккинчи она юртим", дер эди. Устоздан ўзбек тилшунослигига оид беназир илмий асарлар қолди. Домла билан мулоқотда бўлган ҳар бир ўзбек унинг хотирасини умрбод қалбида асрайди.

Атоқли тилшунос Фахри Камол бир вақт шундай лутф қилган эди: "У кишининг руҳи ўзбек, исми ҳам аслида ўзбекча — Искандар Макоил ўғли Шербекдир".

Тўра МИРЗАЕВ,
Эргаш УМАРОВ,
Сорахон ОТАМИРЗАЕВА,
Ҳалима ЙЎЛДОШЕВА

ШОИРДАН ЭСДАЛИК

Яшаётган сатрлар

Таҳририятга Абдуваҳоб Тоҳиров исмли домла келиб, Ўзбекистон халқ шоири, таниқли драматург Собир Абдулланинг ушбу сурати ҳамда сарғайиб кетган қўлёзмаларини тақдим этди. Домланинг айтишича, бу сурат ҳамда қуйидаги "истар" радифли ғазал ва тўртлик унинг шахсий архивида узоқ йиллардан бери сақланар экан. Ғазал остида шундай қайд битилган: "Бу шеърни амаким 1955 йил 24 декабрь шанба куни "Мендан сенга эсдалик. Узоқ сақла ва мени доим эсла", деб берганлар. Малоҳат".

Шоирнинг 1935 йили ёзилган мазкур ижод намуналарини газетхонлар эътиборига ҳавола этишни лозим топдик.

ИСТАР

Гул чоғи вафо булбули гулзорини истар,
Гул ғунчалари қайрилиб, ул зорини истар.

Булбул ғамидан бўлмаса боғбон агар огаҳ,
Ишқ дардида гулдаста харидорини истар.

Гулшанни саҳар холи топиб, сайраса булбул,
Рашк ила тикан, ханжари озорини истар.

Сезгай юзидан ошиғини, ёр эса ҳушёр,
Андоқки, табиб рамз ила беморини истар.

Қош қоқса биров, берма кўнгул гар кўча-кўйда,
Оро бериб у, ҳуснининг бозорини истар.

Чин ошиқ элининг шарти шудир: ҳажр тунида,
Ошиқ ёрини, ёри гирифторини истар.

Тебранмаса дард ила, демаслар шинаванда,
Созанда эли топса муҳиб, торини истар.

Дил тортмаса, гар ким ила кимнинг не иши бор,
Ҳар кимнинг ҳуши, ўз дилида борини истар.

Айб айламангиз, солса назар ҳар кима Собир,
Кўпнинг ичидан ёри вафодорини истар.

КЎНГИЛ

Шу қадар кенгдирки кўнгил, олам жойланур анга,
Жойланур олам, вале сиғмас тарикча ғам анга.
Шу қадар нозик эрур нозик кўнгилнинг шишаси,
Эҳтиёт бўл, чертмасун ножинсу номаҳрам анга.

1935 йил.

Дунё — кенг...

ДАРС ҚОЛДИРМАГАНГА БИР РУПИЙ

Ҳиндистоннинг Мумбай(собиқ Бомбей) шаҳри мактабларида антиқа янгилик йўлга қўйилди: дарс қолдирмаган ўқувчи қизлар моддий рағбатлантириладиган бўлди. Яъни ҳар бир ўқиш куни учун қизларга бир рупий(0,02 АҚШ доллари) тўланади, дейилади Reuters ахборот агентлиги янгиликларида.

Шаҳар маъмурияти бу тадбирдан кўзланган асосий мақсад ўқувчиларнинг машғулотларга мунтазам қатнашларини йўлга қўйиш ва жамиятда аёлларнинг ролини ошириш эканлигини таъкидламоқда. Чунки, Reuters хабарига кўра, Ҳиндистонда аксарият қизлар тезда ва катта сарф-харажатлар билан турмушга узатилиши боис, ота-оналар кўпроқ ўғил фарзандаларини ўқитишга ҳаракат қилишади.

Мамлакат таълим вазирлигининг якунланаётган ўқув йили статистик маълумотларига кўра, рағбатлантиришларга қарамай, 220 минг нафар ўқувчи-қизлардан бирортаси ҳам мактабга мунтазам келмаган. Уларнинг дарс қолдиришлари ўртача 20 — 70 кунни ташкил этмоқда.

Мумбай мактабларидан бирининг директори Баиг Нуржаҳоннинг айтишича, бу усул кутилган натижа бермас эмиш. "Аввало, моддий рағбат миқдори жудаям кам, қолаверса, фақат қизларнинг мукофотланиши нотўғри. Чунки ўғил болалар ҳам кўп дарс қолдиришади", дейди директор.

Таълим соҳасидаги ислоҳотлар бугунги кунда Ҳиндистондаги энг долзарб вазифалардан бири. Миллионлаб ҳинд болалари умуман мактабга бормасликлари сабабли мамлакатда кадрлар масаласи билан боғлиқ муаммолар талайгина. Шу боис, ҳукумат замонавий мактаблар қуриш ва педагог кадрлар тайёрлашга кўп маблағ ажратмоқда.

ОДАМ-БАЛИҚ

Грузиялик ўн бир ёшли болакай Жимми Бродзели Дарданелл бўғозидан сузиб ўтишга аҳд қилди. Ҳайратланарлиси шундаки, Жимми бу вазифани оёқ ва қўллари боғланган ҳолда амалга оширмоқчи. Ўн икки километрлик масофани у «Колхури» деб аталадиган усулдан фойдаланиб забт этмоқчи, дея хабар беради «Новости-Грузия» ахборот агентлиги.

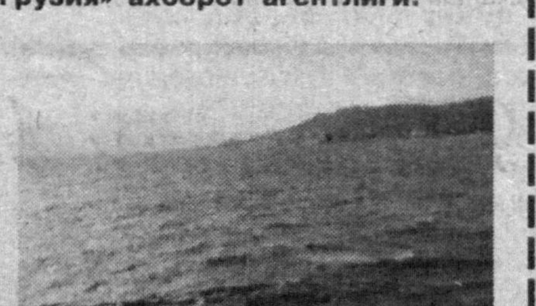

Олтинчи синф ўқувчиси Бродзели ҳозир Тбилисининг «Лагуна Вере» спорт мажмуасида машҳур спортчи Генри Купрашвилидан сузиш сирларини ўрганмоқда. Эслатиб ўтамиз, Купрашвили Дарданелл бўғозини қўл-оёқлари боғланган ҳолда забт этиб, рекорд ўрнатган илк ва ягона спортчидир.

Жимми Бродзели Европа ва Кичик Осиё ўртасида жойлашган Дарданелл бўғозини шу йилнинг 30 август куни сузиб ўтиши кутилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, «Ўзбектеатр» ижодий ишлаб-чиқариш бирлашмаси, Ўзбек Миллий академик драма театри жамоаси Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Мадина Мухторовага онаси, Зуҳра Ашуровага қайнонаси

ОЙДИН аянинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва Адабиёт жамғармаси уюшма аъзоси Ўрол Ўтаевга ўғли

БЕҲЗОДнинг

бевақт вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

"ALEHROM" МЧЖ устав фонди 165 091 200 сўмдан(145 000 АҚШ доллари) 91 000 000 сўмга(79925,52 АҚШ доллари) қисқартирилишини маълум қилади.
Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб етти кун давомида қуйидаги манзилда қабул қилинади:
Тошкент шаҳри, Мирзо Улуғбек тумани, "Ўзбекистон овози" кўчаси, 2-уй.

МУТАНОСИБЛИК

Китобингизни ўқидим

Маҳмуд Сатторовнинг "Кул устида чўғ" ("Шарқ" НМАК Бош таҳририяти, 2008) китобини тез, осон ўқиб чиқдим. Аввало, китобнинг номланиши ғалати туюлди. Ёдимга муаллифнинг "Ўзбекнинг гапи қизиқ" китоби тушди. Муаллиф "гапдан гапнинг фарқини, етмиш икки нархини" биладиган сўзшунослардан.

М.Сатторов яна Озод Шарафиддиновга меҳр қўйган шогирдлардан бири. У устоз мунаққид ҳақида кўп нарса билади. Ҳозиргача О.Шарафиддинов ҳақида ўн-ўн бештача этюд-воқеий ҳикоялар ёзди. Муаллиф Абдулла Орипов, Озод Шарафиддинов ҳақида ёзганлари жанрини эссе дейди. Менимча, уларнинг кўлами эсседан кўра торроқ, портретга чизгилар даражасида. Уни этюд дейиш одатга кирган. Этюд — танқидчиликнинг эътиборли жанри.

Китобдаги О.Шарафиддиновга бағишланган битикларда баён этилган воқеалар менга таниш. Муаллиф бир неча ўринда камина номини ҳам зикр этибди. Ташаккур. Устоз Шарафидиновнинг касталик чоғидаги ҳолати, пивохўрлик воқеаси, сал бўрттирилган бўлса-да, эътироз туғдирмайди. Аммо "Сўнгги сўз" этюди кишини ўйлантириб қўяди. "Халқ сўзи" газетасининг 2005 йил 21 сентябрида босилган "Удумларимиз халқимиз ҳамроҳи бўлсин!" тақризи Озод Шарафиддинов фикрлари асосида қоғозга тушганига шубҳа йўқ. Устоз М.Сатторовни ҳурмат қилганлиги, удумларимиз ҳақидаги китобни ўқиганлиги айни ҳақиқат. Лекин О.Шарафиддиновнинг эстетик принципига айланган муҳим бир масала бор. Устоз, каттами, кичикми — барча асарларини ўз қўли билан ёзган. У жиддий бир мақоласида ўйламай-нетмай тайёр материалга имзо чекиб юбораверадиган кишиларни танқид қилган. Умрининг охирида устознинг кўриш қобилияти ниҳоятда пасайиб кетганди. Шунда ҳам лупа ёрдамида мақола ёзарди. Унинг эътиқодича, асар қўл билангинамас, руҳий-маънавий эҳтиёж, бутун вужуд билан битилади. Услуб — ўзлик, дейилиши бежиз эмас-да!? Озод устоз Маҳмуджонни ниҳоятда ҳурмат қилганидан ёзилажак тақриз контурини аниқ чизиб берган. Аммо бундай ҳолат О.Шарафиддинов учун зинҳор типик эмас. Мен М.Сатторов ўрнида бўлганимда "Сўнгги сўз" этюдини ёзмаган, устозининг меҳр-оқибатини кўнгил мулкига айлантириб қўя қолган бўлардим.

"Кул устидаги чўғ"да Абдулла Орипов ҳаёти, ижодидан ўн тўққиз лавҳа-этюд яратилган. Муаллиф ўзига ниҳоятда таниш воқеаларни тасвирлайди. "Талабаликка қабул...", "Ғижимланган шеър", "Илҳомжоннинг туғилиши", "Миллий донишмандлик" сингари лавҳалардаги фикр кишини ром этади.

Китобдаги Бегали Қосимов ҳақидаги "Сўнгги жадид — янги Насафий" эссеси жўшиб, илҳом билан ёзилган. Менга, шунингдек, "Малик Муродов айтимлари", "Одоб сақлаб ўтди бир шоир", "Юрт фарзанди", "Олтин зангламас — асал айнимас!", "Тақдиримни белгилаган учрашув" бадиалари маъқул бўлди. Эҳтимол, мазкур бадиалар қаҳрамонларини яхши таниганим учун улар кучлироқ таъсир этгандир. Бадиий, публицистик, адабий-танқидий асар ҳаммага бирдай маъқул бўлавермайди. Биров мақолани, бошқалар эссени ёки этюдни ёқтирар. Ёзувчи, танқидчи фикр уйғотиши, китобхонни ўйлашга ундаши лозим. Бу фазилат китобга кирган барча мақолаларда мавжуд.

М.Сатторов фикрловчи, кузатувчи, қалами чархланган адиб, мунаққид. У балоғат поғонасига кўтарилиш учун ҳамиша ҳаракат қилди, курашди, ўқиди, ўрганди, халқона дипломатияни ўзлаштирди. Ҳозир эса, у айни етилган паллада: масъулиятли идора раҳбари, дўст-қадрдонлар қуршовида, қалами узлуксиз ҳаракатланиб турибди.

Маҳмуд Сатторов одамохун инсон. Юрагида меҳри бор, одамларга яхшилик қилишни мақсад қилиб қўйган кишиларни халқ одамохун дейди.

Абдуғафур РАСУЛОВ,
филология фанлари доктори, профессор

МЕНИНГ УЙИМ — МЕНИНГ ШАҲРИМ

Пойтахтимиз кўчалари, турли оромгоҳлар ва хиёбонларнинг кундан-кун чирой очиб бораётгани барчамизни қувонтиради. Айниқса, қадимий Тошкентнинг 2200 йиллиги олдидан амалга оширилаётган ободонлаштириш ишлари пойтахтимизга янада гўзал қиёфа бахш этмоқда.

Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқий театрида бўлиб ўтган "ЭКОСАН" халқаро ташкилотининг навбатдаги анжуманида "Менинг уйим — менинг шаҳрим" танлови эълон қилинди. Уни ўтказишдан мақсад ободонлаштириш, уй-жой мулкдорлари ширкатлари ишчи-хизматчиларини рағбатлантириш, шаҳримиздаги кўп қаватли уйларнинг санитария-гигиена ҳолатини яхшилаш ва бу борада жамоатчилик, айниқса, ёшларнинг иштирокини фаоллаштиришдан иборат. Танловни "Менинг уйим — менинг шаҳрим", "Ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш соҳасидаги энг ибратли жамоа", "Махсустранс"нинг энг яхши экипажи" мезонлари асосида ўтказиш кўзда тутилмоқда.

Танлов жараёнида Тошкент шаҳридаги барча уй-жой мулкдорлари ширкатлари, шаҳар ҳокимлигининг ободонлаштириш бош бошқармаси тасарруфидаги ободонлаштириш бошқармалари, махсус ирригация тармоқлари, ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш жамоалари, "Махсустранс" ишлаб чиқариш бошқармасига қарашли автокорхона экипажлари иштирок этадилар. Ғолиблар "Энг намунали кўп қаватли уй"," Энг намунали йўлак", "Энг обод ҳовли" (уй йўлакларининг ташқи кўриниши, ёритгич мосламалар ўрнатилгани, сифатли ёритилиши, санитария-гигиена ҳолати, тоза ичимлик сув, иссиқ ва совуқ сув ҳамда табиий газ билан таъминлангани, сув, газ, электр ўлчагич мосламалар ўрнатилгани, кўп қаватли уйлар ҳудудидаги майдончалар ободонлиги ва кўкаламзорлиги, чиқиндиларнинг ўз вақтида олиб кетилиши) номинациялари бўйича аниқланади. Дарахтлар, гул кўчатлари ўстириш бўйича ишларнинг сўнгги йиллардаги аҳволи, уларга агротехник ишлов бериш, ободонлаштириш, чиқинди ташувчи махсус автомобилларнинг техник ва санитария ҳолати каби мезонлар ҳам эътиборга олинади. Танлов ғолиблари Тошкент шаҳрининг 2200 йиллигига бағишланган тантана арафасида, "Наврўз" байрами кунларида эълон қилинади.

Шунингдек, тадбирда мазкур танловнинг 2007 йилги ғолибларига "ЭКОСАН" халқаро ташкилоти совринлари топширилди.

Инсон саломатлиги учун энг зарур омил — бу атроф-муҳитнинг озодалиги. Шаҳримиз озодалигини сақлаш эса ҳар биримизнинг бурчимиздир.

Нафиса ИСМАТУЛЛАЕВА

ЭЗГУЛИК ТИМСОЛЛАРИ

1894 йилдан буён "Замонавий олимпия ўйинлари" номи остида ўтказиб келинаётган олимпиадаларда нималар тимсол бўлиб хизмат қилмади, дейсиз. Лекин бу йилги олимпиада тимсоллари ҳаммасини ортда қолдирди: бешта ғаройиб, мафтункор тимсолчалар ҳозирданоқ жаҳон бўйлаб кезиб юрибди: балиқча Бэй Бэй, панда Цзин Цзин, олимпия олови Хуан Хуан, тибет антилопаси Ин Ин, қалдирғоч Ни Ни. Уларнинг ҳар бири олимпиадада қатнашадиган спортчиларнинг қитъаларини, шунингдек XXIX Олимпия ўйинлари эгаларининг жамиятнинг табиат билан уйғунликда тинч-тотув равнақига интилишларини билдиради.

"Ҳар бир рассомда ижодий жараён ўзига хос кечади, айни вақтда, рассом сифатида ўзига юклатилган вазифа доирасида ижод қилади, — дейди Пекин Олимпиадаси тимсолларини яратувчи гуруҳ бошлиғи Мэй Лин. — Шунинг учун ҳам бундай жараёнда рассомнинг масъулияти икки карра ортади. Тимсолларни яратишда Хитой миллий санъатининг турли жанрлари унсурларидан, масалан, Хитой графикасидан, халқ либосларидан фойдаланилди".

"Бу ажойиб тимсолларнинг барчаси кўпмиллатли Хитой давлатининг маданиятлари хилма-хиллигини ифодалашга хизмат қилади, — дейди ХХР Миллий Олимпия қўмитаси президенти, Пекин Олимпиадаси Ташкилий қўмита раиси ўринбосари Лю Пэн. — Муҳими, ҳамма тимсоллар инсон бахтини билдиради".

Айтайлик Бэй Бэй кўк балиғи гуллаб-яшнашни англатса, Ин Ин сариқ Тибет антилопасининг кучи ва чидамлилиги Олимпиада руҳига айнан мос келади. Яшил рангдаги қалдирғоч Ни Ни Пекин рамзи, Олимпиада рангининг белгисидир. Хуан Хуан олов рамзи, Пандани эса шарҳлашга ҳожат ҳам йўқ, бу айиқлар оиласининг энг севимли, ёқимли турларидан бири.

— Бу Фу тимсолларнинг эгаларига катта миннатдорлик билдирамиз, — дейди Халқаро Олимпиада Қўмитасининг Пекин Олимпиадасини ўтказиш бўйича ташкилий қўмитаси раиси ўринбосари Кван Гостер. — Улар инсонни табиат билан, ҳар биримизни эса ўзаро бирлаштиради. Бу тимсоллар тинч-тотув оламни ифодалаб, дунё халқларини ирқи, миллати, динидан қатъи назар, аҳиллиноқ яшашга даъват этади. Дунё битта ва у ҳаммамиз учун бирдек қадрли бўлиши керак.

Г.УМАРОВА тайёрлади

Абдулла МАДИЕВ

ОТАЛАР ВА БОЛАЛАР

Мен отамга тортганман асли,
Муҳаббатим оталарга хос.
Ўн бешимга етмасимданоқ,
Қизларга гап ташлаганим рост.

Қизлар эса онага тортган,
Севдиришнинг йўлини билар.
Гоҳ куйдириб, гоҳо ёндириб,
Онасининг қилиғин қилар.

Ўғилларчи, улар ҳам ишқда
Оталари йўлидан борди.
Ўйлаб қўяй десам биттаси:
"Яшанг ота, қойил" деворди.

Муҳаббат-ла туғилиб ўсган,
Биз шундайин улуғ башармиз.
Одам Ато, Момо Ҳаводан
Қолган севги билан яшаймиз.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ВА СПОРТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: "ШАРҚ" НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ
ҲОМИЙ: "МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-49-93
Электрон манзилимиз: uzasziyoli@list.ru
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 236-56-50 Санъат бўлими: 236-56-48
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-49-93 Назм ва наср бўлими: 236-58-55

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Таҳририятга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи — Иқбол ҚЎШШАЕВА
Саҳифаловчи — Байрамали МУҚИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босишга топшириш вақти — 20.00. Босишга топширилди — 21.10.

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 0283-рақам билан рўйхатга олинган. А — 5813. Буюртма Г — 448. Ҳажми — 5 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 6 7 8

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН